

Pynnönen Suvi
Ukkonen Lottariina

MINUN PERHEENI - KUVAKIRJA MONIMUOTOISISTA PERHEISTÄ

Kuvakirja suvaitsevaisuuskasvatuksen tukena
2–6-vuotiaiden lasten kanssa

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Huhtikuu 2014

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

		Opinnäytetyön päivämäärä 9.4.2014
Tekijä(t) Pynnönen Suvi, Ukkonen Lottariina		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaali-alan koulutusohjelma Sosionomi (AMK) Lapsi- ja perhelähtöinen työ
Nimeke Minun perheeni - kuvakirja monimuotoisista perheistä. Kuvakirja suvaitsevaisuuskasvatuksen tukena 2–6-vuotiaiden lasten kanssa		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö, jonka aiheena ovat monimuotoiset perheet. Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimi Mikkelin päivähoidon ainut vuoropäiväkoti Vilttihattu. Opinnäytetyön perhemuodoiksi valitsimme ydinperheen, yhden vanhemman perheen, uusperheen, sateenkaariperheen ja monikkoperheen. Valitsimme nämä viisi perhemuotoa, koska nämä perhemuodot ovat näkyvämmin esillä vuoropäiväkoti Vilttihatussa.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena ja tavoitteena oli tuottaa lasten kuvakirja monimuotoisista perheistä kasvatustyövälineeksi vuoropäiväkoti Vilttihatun henkilöstölle ja itsellemme. Kuvakirjan toteutimme yhdessä vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lasten kanssa. Lapset pääsivät kuvittamaan kuvakirjaan tulevat kuvat ja kertomaan samalla omista perheistään toimintatuokioiden aikana. Kuvakirjan kuvitukseen osallistui myös ystäväperheemme 4-vuotias lapsi. Opinnäytetyön prosessi koostui opinnäytetyön teoriaosuudesta, toimintatuokiosta, kuvakirjan teosta ja toteutuksesta sekä kuvakirjan arvioinnista.</p> <p>Minun perheeni – kuvakirjan tavoitteena on toteuttaa suvaitsevaisuuskasvatusta 2–6-vuotiaiden lasten kanssa, jolloin lapset oppisivat arvostamaan erilaisia perhemuotoja ja samalla erilaisuutta. Suvaitsevaisuuskasvatuksen avulla tuetaan lapsen oppimista ja kehitystä. Opinnäytetyön teoriaosuus tukee Minun perheeni – kuvakirjan käyttöä, koska teoriatieto antaa laajemman kuvan monimuotoisista perheistä. Kuvakirjassa on aikuisille tarkoitettuja apukysymyksiä, joiden avulla aikuisen on helppo keskustella lasten kanssa erilaisista perhemuodoista.</p> <p>Minun perheeni – kuvakirja julkaistiin julkistamistilaisuudessa vuoropäiväkoti Vilttihatussa, jossa myös opinnäytetyö esiteltiin huhtikuussa 2014. Julkistamistilaisuudessa pidettiin myös lasten tekemille minun perheeni piirustuksille taidenäyttely.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Varhaiskasvatus, suvaitsevaisuus, lapsikeskeisyys, perheet, kuvakirjat		
Sivumäärä 39 + 2	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Tutkimuslupa & Lupakysely		
Ohjaavan opettajan nimi Nissinen Seija		Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin kaupunki

DESCRIPTION

		Date of the bachelor's thesis 9.4.2014
Author(s) Pynnönen Suvi, Ukkonen Lottariina	Degree programme and option Degree Programme of Social Work Bachelor of Social Services Children and family work	
Name of the bachelor's thesis My family – picture book about different kind of families. Picture book tolerance education is to support with 2–6-year old children.		
Abstract <p>Our thesis is the a functional development work, which is focused on the different kind of families. Family types chosen for were nuclear family, single-parent family, stepfamily, rainbow family, and multiple family. Chose these five family types because these kind of families are more visible in early childhood education. Our thesis partner was kindergarten Vilttihattu in Mikkeli which is the kindergarten which offers 24/7 children care service.</p> <p>Our thesis aim was to produce childrens picture book about multiple family. This picture book aim is to be educational instrument 24/7 kindergarten. We made this product to Vilttihattu´s staff and to us. The picture book was carried out together with of the thesis was Vilttihattu´s 4- 5 year old children. Children were able to illustrate the picture book pictures and at the same time tell about their own families during the sessions. Our friend´s 4-year-old child also made a picture for this book. For adults this picture book includes some supportive questions which helps adults to talk with children about different families. My family – picture books point is that children will learn diversity and appreciate different families at the same time. My family – picture book is easier to understand when people first read our theory part. Theory part supports the usage of the book, because it includes information about different family types. My family – picture book is designed for 2 - 6-year old children to support learning and growing.</p> <p>The thesis was published in the official press conference in Vilttihattu in April 2014. There was also picture gallery about the children's drawings in the press conference.</p> <p>Thesis process includes theoretical part, sessions of a picture book making and implementation as well evaluation of the picture book.</p>		
Subject headings, (keywords) Early childhood education, tolerance, child-centered, families, picture book		
Pages 39 + 2	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Appendice Research Permit & License		
Tutor Nissinen Seija	Bachelor's thesis assigned by The city of Mikkeli	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUKSEN SUVAITSEVAISUUSKASVATUS	3
3	LAPSIKESKEISYYS	5
3.1	Lapsikeskeinen pedagogiikka	5
3.2	Lapsikeskeinen, lapsilähtöinen ja aikuislähtöinen kasvatusteoria	6
4	PERHE	8
5	MONIMUOTOISET PERHEET	9
6	YHDEN VANHEMMAN PERHE	10
7	UUSPERHE	14
8	SATEENKAARIPERHE	16
9	MONIKKOPERHE	18
10	KUVAKIRJA	20
11	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	22
12	OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	23
13	MINUN PERHEENI – KUVAKIRJA	25
13.1	Minun perheeni – kuvakirjan ohjaustuokioiden suunnittelu, toteutus ja arviointi	25
13.2	Minun perheeni – kuvakirjan suunnittelu, toteutus ja arviointi	29
14	POHDINTA	32
	LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa

Liite 2 Lupakysely

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe syntyi työharjoittelun kautta syntyneestä kiinnostuksesta monimuotoisiin perheisiin, sillä työharjoittelupaikassa oli paljon monimuotoisia perheitä ja tämän takia aihe alkoi kiinnostaa meitä. Vuoropäiväkoti Vilttihattu kiinnostui opinnäytetyömme aiheesta ja lähtivät näin ollen yhteistyökumppaniksi opinnäytetyöhöme.

Vuoropäiväkoti Vilttihattu on Mikkelin ainut päiväkoti, joka on avoinna ympärivuorokautisesti. Vuoropäiväkoti Vilttihattu aloitti toimintansa kesällä 2013 ja sijaitsee Nuijamiehen kaupunginosassa Ahonkadulla, lähellä Mikkelin keskustaa. Päiväkodissa on yhteensä 110 hoitopaikkaa ja ryhmiä päiväkodissa on yhteensä viisi. (Mikkeli 2013.)

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tarkoituksena ja tavoitteena oli tuottaa Minun perheeni – kuvakirja kasvatustyövälineeksi vuoropäiväkoti Vilttihatun henkilöstölle ja itsellemme. Minun perheeni – kuvakirjan teimme yhdessä vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lasten kanssa. Kuvakirjaa varten pidimme vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaille lapsille ohjaustuokioita, joiden tarkoituksena oli, että lapset pääsivät kuvittamaan kuvakirjaan tulevat kuvat ja samalla lapset pääsivät kertomaan omin sanoin, millaisia perheitä heillä on. Minun perheeni – kuvakirjassa käsitellään monimuotoisia perheitä ja kuvakirja on tarkoitettu kasvatustyövälineeksi varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Minun perheeni – kuvakirjan tavoitteena on toteuttaa suvaitsevaisuuskasvatusta yhdessä 2–6-vuotiaiden lasten kanssa. Tavoitteena on, että kuvakirjaa lukiessaan lapset oppivat hyväksymään ja arvostamaan erilaisuutta.

Opinnäytetyömme on ajankohtainen, sillä elämme 2000-lukua ja monimuotoiset perheet ovat yleistyneet ajan kuluessa. Monimuotoisten perheiden yleistymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa perheiden elämäntavat, taloudellinen tilanne ja naisen ja miehen roolien uudelleen muovautuminen sekä erilaisten parisuhteiden hyväksyminen. (Paajanen 2007, 12.)

Opinnäytetyön aihe on myös ajankohtainen varhaiskasvatuksen näkökulmasta, koska varhaiskasvatukseen ei ole tehty yhtenäistä materiaalia, jonka avulla lasten kanssa voisi käsitellä monimuotoisia perheitä. Opinnäytetyö tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisten työtä, koska opinnäytetyön avulla he saavat itselleen lisätietoa monimuotoisista perheistä. Aiempaa tietoa monimuotoisista perheistä antavat monimuotoisten perheiden omat verkkosivut, joilla on jokaisen perhemuodon omat järjestöjen sivut ja ne jakavat ajankohtaisia tietoja perheille, ammattilaisille ja opiskelijoille (Monimuotoiset perheet). Jokaisesta perhemuodosta on myös omaa kirjallisuutta ja opinnäytetöitä, jotka antavat lisätietoa perhemuodoista. Kuitenkaan yhtenevää kirjallisuutta tai opinnäytetyötä monimuotoisista perheistä ei ole tehty vaan jokainen kirja tai opinnäytetyö tuo oman näkökulmansa aiheesta.

Opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, suvaitsevaisuuskasvatus, lapsikeskeisyys, perheet ja kuvakirja. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelemme varhaiskasvatuksen periaatteita ja miten suvaitsevaisuuskasvatus näkyy varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen valitsimme yhdeksi aiheeksi opinnäytetyöhön, koska opinnäytetyön aihe ja sen toteutus liittyvät varhaiskasvatukseen. Suvaitsevaisuuskasvatuksen valitsimme opinnäytetyön aiheeksi, koska Minun perheeni – kuvakirjan tavoitteena on tukea lapsia kehittämään itselleen kykyä arvostaa ja hyväksyä erilaisuutta monimuotoisten perheiden avulla (Wahlström 1996, 105). Aiheeksi valitsimme myös lapsikeskeisyyden ja teoriaosuudessa esittelemme lapsikeskeisiä pedagogiikoita ja niiden kasvatusteorioita, sillä nykyään lapsilähtöisyys ja lapsikeskeisyys sekoitetaan helposti toisiinsa (Vilén ym. 2006, 223).

Opinnäytetyön yhdeksi aiheeksi valitsimme myös perheet, joilla opinnäytetyössä tarkoitetaan erilaisia perhemuotoja. Yleisimpiä perhemuotoja ovat adoptioperhe, monikulttuurinen perhe, lapsikuolemanperhe, monikkoperhe, leskiperhe, sijaisperhe, sateenkaariperhe, lapsettomien perhe, uusperhe, ydinperhe ja yhden vanhemman perhe (Monimuotoiset perheet 2013). Kuitenkin valitsimme näistä perhemuodoista opinnäytetyöhön vain viisi perhemuotoa, joita ovat ydinperhe, yhden vanhemman perhe, uusperhe, sateenkaariperhe ja monikkoperhe. Valitsimme nämä viisi perhemuotoa opinnäytetyöhön, koska nämä perhemuodot ovat näkyvämmin esillä vuoropäiväkoti Viltti-hatussa. Opinnäytetyössämme monimuotoisilla perheillä tarkoitamme näitä viittä edellä mainittua perhemuotoa.

Monimuotoiset perheet ovat yhteiskunnallisesti ja varhaiskasvatuksen tasolla nousevia ja yleistyviä perhemuotoja (Tilastokeskus 2011d). Opinnäytetyön viimeiseksi aiheeksi valitsimme kuvakirjan, koska tuotimme Minun perheeni – kuvakirjan, jonka pohjaksi tarvitsimme tietoa mikä on kuvakirjan määritelmä ja sen tehtävä.

2 VARHAISKASVATUKSEN SUVAITSEVAISUUSKASVATUS

Varhaiskasvatus on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille ja sitä järjestetään erilaisissa päivähoidoissa, esimerkiksi perhepäivähoidossa ja päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 9.) Lapsi nähdään yleensä aktiivisena oppijana, joka tutkii innokkaasti ympäristöään. Lapsen oppimista tukee hyvä vuorovaikutus aikuisten ja muiden lasten välillä, sekä turvallinen kasvu-ympäristö takaa lapsen monipuolisen kasvun ja kehityksen. (Ministry of Social Affairs and Health 2004, 9.) Varhaiskasvatuksen ollessa laadullista täytyy siihen sisältyä vanhempien ja työntekijöiden välinen yhteistyö eli kasvatuskumppanuus. Näin ollen taataan lapsen turvallinen kasvu- ja kehitys. Varhaiskasvatusta valvoo ja järjestää yhteiskunta, joka tukee päivähoidoita lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa kokonaisuutena. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 9; 2005, 11.)

Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä päämääriä ovat lapsen itsenäisyyden asteittainen lisääminen, lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen ja toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen. Nämä kolme varhaiskasvatuksen päämäärää toteutuvat päivähoidossa siten, että jokaista lasta tulee kunnioittaa ja kuunnella yksilöllisesti sekä tärkeää on lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus. Jokaista lasta tulee tukea oman persoonansa kasvamisessa sekä työntekijöiden tulee opettaa lapsia suvaitsemaan erilaisia kulttuureita, ihmisiä ja ympäristöjä. Työntekijöiden on myös tärkeää antaa lapselle valmiudet toimia itsenäisesti, jotta lapsi saa valmiuksia opetella itsenäisyyttä ja ottamaan vastuuta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 11; 2005, 13.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 28) eettinen orientaatio voidaan lukea osaksi päivähoiton suvaitsevaisuuskasvatusta. Eettisellä orientaatiolla tarkoitetaan arvo- ja normimaailman erilaisia kysymyksiä, esimerkiksi hyvästä ja pahasta ja oikeasta ja väärästä. Eettiseen orientaatioon liittyvät myös jokapäiväiset tilanteet, joissa voidaan pohtia yhdessä lasten kanssa esimerkiksi oikeuden mukaisuutta ja tasa-arvoa. Tärkeää on ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, jotta pystytään käsittelemään vaikeitakin asioita turvallisesti lapsen kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 26; 2005, 28–29.) Varhaiskasvatuksessa suvaitsevaisuuskasvatusta tuodaan näkyväksi muun muassa kertomalla lapsille erilaisista kulttuureista ja perheistä. Samalla voidaan pohtia yhdessä lasten kanssa kulttuureiden ja perheiden erilaisuuksia ja oppia kunnioittamaan kulttuurien välisiä eroja. Varhaiskasvatuksen suvaitsevaisuuskasvatuksessa voidaan myös lasten kanssa oppia tunnistamaan omia ennakkoluuloja ja samalla pohtia niiden syitä ja miettiä, miten mielikuvat ovat voineet syntyä. Tärkeää on luoda lasten välille turvallinen ja avoin ilmapiiri, jolloin pystytään luomaan lasten välille luottamusta. (Wahlström 1996, 112.)

Suvaitsevaisuuskasvatuksen tehtävänä on opettaa ihmisille tunne-elämää, jonka pohjalta jokainen ihminen saisi itselleen valmiuksia toimia yhteiskunnassa tasa-arvoisesti ja ymmärtäisi toisia ihmisiä. Suvaitsevaisuuskasvatusta toteutetaan päivähoitossa ja koulussa erilaisten opetusten avulla, esimerkiksi erilaisten ryhmätilanteiden avulla. Suvaitsevaisuuskasvatuksessa pyritään havainnoimaan, pohtimaan ja ratkaisemaan erilaisia ongelmatilanteita. Esimerkiksi, jos yhtä lasta kiusataan koululuokassa, niin tällöin kiusatun ja kiusaajien kanssa yhdessä voidaan pohtia muun muassa mikä on oikein ja väärin. Suvaitsevaisuus voidaan ymmärtää myös monella eri tapaa. (Wahlström 1996, 104–108.) Se voi tuntua hyvin selkeältä ja yksinkertaiselta, joka tulisi näyttäytyä joka päiväisessä arjessa. Kuitenkaan näin ei aina ole. Suvaitsevaisuuden tavoitteena on, että se nähtäisiin aktiivisena tasa-arvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden puolustamisena sotia, rasismia ja väkivaltaa vastaan. Vanhemmat välittävät jo kotioloissa lapsilleen suvaitsevaisuuden näkemystä omien arvojen ja normien perusteella. Suvaitsevaisuuden näyttäminen lähtee jokaisen ihmisen omista ilmeistä, eleistä, valinnoista ja asenteesta toisia ihmisiä kohtaan. Tavoitteena suvaitsevaisuuteen kasvattamisella on, että jokaiselle ihmiselle kehittyisi kyky kunnioittaa ihmisarvoa ja kyky asennoitua ja hyväksyä erilaisuutta (Wahlström 1996, 104–108.)

3 LAPSIKESKEISYYS

Tässä luvussa käsitellään lapsikeskeisestä pedagogiikka sekä lapsikeskeistä kasvatusteoriaa. Valitsimme lapsikeskeisyys aiheen opinnäytetyöhön, koska toteutimme Minun perheeni – kuvakirjan lapsikeskeistä ohjaustyyliä käyttäen. Kerromme myös lyhyesti, mitä ovat lapsilähtöinen ja aikuislähtöinen kasvatusteoria, koska lapsikeskeisyys määritellään lapsilähtöisyyden ja aikuislähtöisyyden välimaastoon (Vilén ym. 2006, 223). Tarkastelemme lapsilähtöistä ja aikuislähtöistä kasvatusteoriaa opinnäytetyössä, jotta kasvatusteoriat tulisivat kokonaisuutena helposti ymmärrettäviksi. Tarkoituksena ei ole sen enempää keskittyä lapsilähtöisyyteen ja aikuislähtöisyyteen vaan haluamme tuoda esille asioita, miten kasvatusteoriat eroavat toisistaan ja miten samankaltaisia kasvatusteoriat ovat. Pääpainona kappaleessa on kuitenkin lapsikeskeisyys.

3.1 Lapsikeskeinen pedagogiikka

Lapsikeskeinen pedagogiikka suuntautuu varhaiskasvatukseen ja tarkoittaa opetusta ja kasvatusta, joka perustuu tietoon ja taitoon. Näin ollen päivähoitossa lapsille suunnitellaan erilaisia toiminnallisia tuokioita, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. (Brotherus ym. 2002, 103–105.)

1900-luvun alussa lapsikeskeisestä pedagogiikasta pystyttiin erottamaan kolme erilaista pedagogista opetusmallia, joita olivat aktiivisuuspedagoginen, vapauspedagoginen ja sosiaalipedagoginen näkemys. Aktiivisuuspedagogiikka käyttävät ihmiset halusivat luoda uudenlaisen oppimiskäsityksen, jossa korostettiin lapsen omatoimisuutta ja aktiivisuutta oppimisessa. Vapauspedagogiikkaa käyttävät ihmiset halusivat tuoda enemmän esille lapsen kunnioittamista ja lapsen toiminnan vapautta, jolloin lapset saisivat itselleen enemmän liikkumatilaa. Tämän tarkoituksena oli luoda lapsista itsenäisempiä ja antaa heille päätösvaltaa toimia oman mielenkiintonsa mukaisesti. Sosiaalipedagogiikkaa käyttävät ihmiset taas halusivat korostaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, jolloin aikuiset ja lapset toimisivat yhteistyössä keskenään. (Brotherus ym. 2002, 40–41; Hytönen 2002, 11.)

Lapsikeskeisen pedagogiikan taustalla 1900-luvulla olivat kolme erilaista kasvatusteorioita, joita olivat kasvatopsykologinen, kasvatustilafilosofinen ja kasvatustilafilosofinen nÄkemys. Kasvatustilafilosofisella nÄkemyksellä katsottiin olevan merkitystÄ lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tarkoituksena oli huomioda lapsen yksilöllisyys, itsensä toteuttaminen ja oman identiteettinsÄ vahvistaminen. Kasvatustilafilosofisella nÄkemyksellä tarkoitetaan sitä, että lapsi oppii aikuisen tuen avulla. TärkeÄÄ on, että lapsi on toiminnossa toimijana, joka saa aikuiselta tarvittaessa ohjausta ja tukea. Tavoitteena on, että lapsesta kehittyy itsenÄinen ajattelija, joka luottaa omiin käsityksiinsÄ ja tuo julki omia mielenkiinnon kohteitaan. Kasvatustilafilosofisessa nÄkemyksessä yhdistyvät edellä mainitut kasvatustilafilosofiset nÄkemykset. Tällöin aikuinen nÄhdään ohjaajan roolissa, joka ohjaa ja tukee lasta oppimisessa ottaen huomioon lapsen yksilöllisyyden ja mielenkiinnon kohteet. Lapsi taas nÄhdään toiminnossa toimijana, joka kehittää omaa ajatusmaailmaansa ja kasvaa itsenÄiseksi toimijaksi. Lapsikeskeisessä pedagogiikassa tärkeÄÄ on kunnioittaa ja huomioda lapsen yksilöllisyys ja korostaa lasten välistÄ tasa-arvoa. (Hytönen 2002, 12–14; 2007, 19–20.)

3.2 Lapsikeskeinen, lapsilÄhtöinen ja aikuislÄhtöinen kasvatusteoria

Lapsikeskeisessä kasvatusteoriassa otetaan huomioon millainen lapsi on, ja minkälaiseksi lapsi saattaa kasvaa. Lapsikeskeisessä kasvatuksessa on tärkeÄÄ, että lapsen maailmankuva kehittyy koko ajan. Aikuisen tulisi ottaa huomioon lapsen mielenkiinnon kohteet, yksilöllisyys ja erilaiset tarpeet. (Brotherus ym. 2002, 41–43.) Lapsikeskeisessä kasvatuksessa lasta arvostetaan omana itsenÄnÄ ja aikuisen on löydettävä jokaisesta lapsesta jotain hyvÄÄ. Lapsikeskeisessä kasvatuksessa tuetaan lapsen kasvua ja kehitystÄ ja huomiodaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet sekä itsensä toteuttaminen. Tavoitteena on, että tavoitteet mÄÄritellÄän aikuisten ja lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan. Aikuisen tehtävä on ohjata lasta ja tukea lasta tarvittaessa sekä tarjota lapselle uusi ajatuksia ja ideoita. (Järvinen ym. 2009, 35–36; Vilén ym. 2006, 222.)

LapsilÄhtöisessä kasvatusteoriassa lapsi on oman toiminnan tekijÄ, joka yhdessä aikuisen kanssa tutkii ja etsii tietoa ympÄristöstÄ. Aikuisen rooli on mahdollistaa lapsen oppiminen ja ymmärtÄminen yhdessä lapsen kanssa, kuitenkin niin, ettei aikuinen anna lapselle valmiita vastauksia vaan vastaukset tulisivat lapsen suusta. (Vilén ym. 2006, 222–223.)

Lapsilähtöisessä kasvatusteoriassa painotetaan, että aikuisen tulisi ottaa huomioon jokaisen lapsen omat mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. Tällöin aikuisen tehtävänä on rakentaa toimintaa lasten mielenkiintojen pohjalta, jotta toiminta olisi lapsille mielenkiintoista. Aikuisen tulee myös huomioida lapsen oppimisympäristö ja tarvittaessa muokata ympäristöä lapsen tarpeille sopivaksi, jotta lapsi saisi monipuolisen oppimis- ja kasvu-ympäristön. (Vilén ym. 2006, 222–223.)

Lapsikeskeisyyttä ja lapsilähtöisyyttä pidetään yleensä samana asiana, vaikka käsitteet eroavat toisistaan. Molemmista pidetään tärkeänä lapsen huolenpitoa ja välittämistä, jossa aikuinen antaa lapselle hellyyttä ja läheisyyttä ja tukee lapsen tunnekehitystä. Molemmista aikuisen tehtävänä on luoda lapsille turvalliset rajat, joiden avulla on hyvä valvoa lasten toimintaa. Molemmista kasvatustyyliissä aikuinen antaa kiitosta lapsen tekemisestä, jolloin mahdollistetaan lapsen onnistumisen kokemukset. Rankaisua ei käytetä kummassakaan kasvatustyyliässä kasvatustieteiden menetelmänä vaan tärkeämpää on, että lapsi itse oivaltaa tekevänsä väärin. (Järvinen ym. 2009, 36.) Lapsilähtöinen kasvatusteoria ja lapsikeskeinen kasvatusteoria eroavat toisistaan siten, että lapsikeskeisessä kasvatusteoriassa aikuinen on toiminnan ohjaaja, joka ohjaa lasta oppimaan uusia asioita. Lapsilähtöisessä kasvatusteoriassa taas aikuinen tutkii lapsen kanssa yhdessä uusia asioita. Lapsikeskeisessä kasvatusteoriassa huomioidaan lapsen sekä aikuisen mielenkiinnon kohteet, joiden pohjalta aikuiset suunnittelevat toimintaa lapsille, joissa lapset toimivat ohjatusti. Kun taas lapsilähtöisessä kasvatusteoriassa toiminta lähtee pelkästään lasten mielenkiinnon pohjalta, jolloin lapset ovat toiminnan suunnittelijoita ja toimijoita. Tällöin aikuiset ovat sivusta seuraajia ja tarvittaessa pohivat yhdessä lapsen kanssa lasta askarruttavia asioita. (Vilén ym. 2006, 222.)

Aikuislähtöisessä kasvatusteoriassa lapsen rooli on olla aikuisen toimintojen kohde. Aikuisen tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa erilaisia toimintoja lapsille niin, että lasten mielenkiintojen kohde ei ole etusijalla vaan aikuinen pyrkii tekemään lapsille toimintoja omien mielenkiintojensa pohjalta, joista aikuinen luulee lasten pitävän. Aikuislähtöisessä kasvatuksessa aikuinen tekee toimintojen suunnitelmat etukäteen ja toteuttaa suunnitelman lapsilla. Lapsikeskeisyydestä puhuttaessa aikuislähtöisyys voi tulla esiin niin, että aikuinen suunnittelee ja toteuttaa lapsille toimintaa, josta hän luulee lapsen olevan kiinnostunut. Aikuisen suunnittelemassa toiminnassa lapsi on toiminnan kohde eikä toiminnan tekijä. (Vilén ym. 2006, 222–223.)

Lapsilähtöinen ja aikuislähtöinen toiminta taas eroavat toisistaan siten, että lapsilähtöisessä toiminnassa lapsi on itse toiminnan tekijä, kun taas aikuislähtöisessä toiminnassa lapsi on toiminnan kohde. Näin ollen lapsilähtöisessä toiminnassa lapsen mielenkiinnon kohteita kuunnellaan ja otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa, kun taas aikuislähtöisessä toiminnassa aikuinen laittaa omat mielenkiinnon kohteensa etusijalle. (Vilén ym. 2006, 222–223.)

4 PERHE

Historiassa erilaisissa perheissä on koettu erilaisia vaihteluita ja linjoja, esimerkiksi vuosien saatossa perheiden erilaiset kiintymyssuhteet ja parisuhteiden hyväksyvyys ovat muuttuneet (Paajanen 2007, 12). Myös perheiden elämäntavat, taloudellinen tilanne ja asuinympäristöt ovat muovautuneet uudelleen. Suomen historia voidaan jakaa kolmeen erilaiseen ajanjaksoon, joita ovat maatalousyhteiskunnan aika, teollisen yhteiskunnan aika ja moderni yhteiskunta. (Vilén ym. 2006, 56.)

Maatalousyhteiskunnan aikaa vietettiin noin 1800–1900-luvun alkupuolella. Tällöin perhe määriteltiin hyvin laajaksi, johon kuuluivat koko perheen yhteinen sukupolvi esimerkiksi mummot, papat ja serkut. Tähän aikaan perheet tuottivat oman elantonsa ja vastasivat itse lasten kasvatuksesta. Perhemuodot olivat tähän aikaan hyvinkin suuria. Miehet olivat perheenpäitä, jotka tekivät päätökset ja huolehtivat perheiden suhteista ulkomaailmassa. Naisia tähän aikaan ei arvostettu vaan he pitivät lapsista ja kodista huolta. Tällöin avioliitto oli ehdoton asia ennen perheen perustamista, eikä tähän aikaan avioeroja sallittu. Kuitenkin pikku hiljaa perheet alkoivat pienentyä ja itsenäistymään, jolloin alkoi syntyä muun muassa ydinperheitä ja ylisukupolviset perhemallit rupesivat väistymään alta pois. (Vilén ym. 2006, 57–58.)

Teollisen yhteiskunnan aikaa vietettiin noin 1950–1900-luvun loppupuolella. Teollisen aikakauden alussa kahden sukupolven ydinperhe oli yleisin perhemuoto, joka muuttui 1900-luvun loppupuolella moninaisemmaksi eli erilaiset perhemuodot yleistyivät. Alussa naisen ja miehen roolit pysyivät samana kuin maatalousyhteiskunnan aikana, mutta myöhemmin sukupuoliroolit tasa-arvoistuivat. (Vilén ym. 2006, 58–59.)

Teollisen yhteiskunnan aikana alettiin ajatella ja ymmärtää yksilön omia tarpeita, jolloin perhe jäi sivummalle. Esimerkiksi naiset alkoivat käydä töissä eivätkä olleet enää koko aikaa lasten kanssa kotona. Avioliittoa pidettiin kuitenkin vielä pyhänä asiana, mutta avioerot saivat hyväksynnän 1900-luvun loppupuolella. (Vilén ym. 2006, 58–59.)

Modernia yhteiskunnan aikaa alettiin viettää noin 2000-luvulta tähän päivään saakka. Tällöin Suomi alkoi kansainvälistyä ja työttömyydestä rupesi aiheutumaan toimeentulo ongelmia ja naiset työllistyivät vieläkin miehiä huonommin. 2000-luvun alkupuolella ja nykyäänkin perheet keskittyvät enemmän koulutuksien saantiin ja työllistymiseen, kuin perheiden perustamiseen. Tämä voi johtua siitä, että perheet haluavat turvata lapsen elämän sekä yhteiskunta nykyään vaatii korkeaa koulutustasoa, jotta työllistyminen olisi mahdollista. Nykypäivänä perheiden määrittelystä on tullut hankalaa, koska perhemuodot muuttuvat kokoajan, esimerkiksi yksinhuoltaja äiti voi löytää uuden kumppanin, jonka kanssa perustaa yhteisen perheen, johon syntyy myös yhteisiä lapsia. Tällöin yhden vanhemman perheestä tulee ydinperhe ja uusperhe. (Vilén ym. 2006, 54–61.)

Yhteiskuntatieteellisesti perheitä on määritelty kahdella eri tavalla. Ensimmäisen määrittelyn mukaan perheitä katsotaan rakenteellisesta näkökulmasta, eli ketkä muodostavat perheen ja miten perhe syntyy. Perhe syntyy vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta ja yhteisestä parisuhteesta. Toisen määrittelyn mukaan perhe kuuluu yhteiskuntaan, jossa perheen tehtävänä on tuottaa jälkeläisiä, jotka tukevat yhteisön jatkuvuutta ja hyvinvointia. (Vilén ym. 2006, 54–56.)

5 MONIMUOTOISET PERHEET

Monimuotoiset perheet ovat yleistyneet ajan kuluessa ja tämän takia opinnäytetyömme on ajankohtainen. Opinnäytetyössä tuomme tilastollisesti esille perheiden määrää 2000-luvun Suomessa sekä haemme kirjallisuudesta tietoa, miten voi syntyä erilaisia perhemuotoja. Monimuotoisten perheiden yleistymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa perheiden elämäntavat, taloudellinen tilanne ja naisen ja miehen roolien uudelleen muovautuminen sekä erilaisten parisuhteiden hyväksyminen. (Paajanen 2007, 12.)

Yleisesti perheeksi määritellään ihmiset, jotka asuvat yhdessä ja ovat, joko avio- tai avoliitossa tai heidän parisuhteensa on rekisteröity. Perheessä voi olla yhteisiä lapsia, toisen osapuolen lapsia tai pariskunnalla ei ole lapsia ollenkaan. (Tilastokeskus 2013c.) Suomessa yleisin perhemuoto on ydinperhe, jossa asuvat kaksi aikuista ja heidän biologisia lapsiaan (Järvinen ym. 2009, 12). Lapseksi määritellään alle 18-vuotias lapsi (Tilastokeskus 2013c). Nykypäivänä yhteiskuntaan on muodostunut erilaisia perhemuotoja, mutta silti perheen tärkeys säilyy ennallaan. Ydinperheessä kohdataan erilaisia haasteita niin kuin muissakin perheissä, esimerkiksi työn ja perhe-elämän yhteen sovittaminen eli arjen aikataulutus. (Järvinen ym. 2009, 12–13.)

Monimuotoisiin perheisiin luetaan yleensä perhemuodot, joita ovat adoptioperhe, monikulttuurinen perhe, lapsikuolemanperhe, monikkoperhe, leskiperhe, sijaisperhe, sateenkaariperhe, lapsettomien perhe, uusperhe, ydinperhe ja yhden vanhemman perhe (Monimuotoiset perheet 2013). Kuitenkin opinnäytetyöhön valitsimme vain näistä perhemuodoista viisi perhemuotoa, joita ovat ydinperhe, yhden vanhemman perhe, uusperhe, sateenkaariperhe ja monikkoperhe. Valitsimme opinnäytetyöhön nämä viisi perhemuotoa, koska nämä viisi perhemuotoa ovat tilastollisesti eniten esillä yhteiskunnassa ja nämä viisi perhemuotoa ovat näkyvämmin esillä vuoropäiväkoti Vilttihaussa (Tilastokeskus 2011d).

6 YHDEN VANHEMMAN PERHE

Yhden vanhemman perhe muodostuu lapsesta ja hänen toisesta vanhemmastaan. Yhden vanhemman perheitä syntyy monesti avioeron tai isän tai äidin kuoleman johdosta. Ennen yhden vanhemman perheitä syntyi ei-toivotuista raskauksista. Tämä oli silloin perheiden häpäistystä, koska pariskuntien täytyi olla avioliitossa ennen lapsien hankkimista. Yksinhuoltajiksi naiset joutuivat myös suuren kuolleisuuden takia erisotien, tautien ja sairauksien johdosta. 1970-luvulla yksinhuoltajien määrä oli kasvussa ja heitä oli Suomen lapsiperheistä noin 10 %. Nykyisin taas yksinhuoltajia muodostuu erilaisten avio- tai avoerojen takia tai vahinkoraskauksien takia tai vanhempi haluaa elättää ja hankkia lapsen yksin ilman toisen osapuolen läsnäoloa, tähän ilmiöön luetaan myös adoptiot. Nykypäivänä yksinhuoltajien syntyvyyttä avio- tai avoerojen takia pidetään hyväksyttävänä tapana elää perhe-elämää ilman toista puolisoa. (Forssén ym. 2009, 46–53; Vilén ym. 2006, 55.)

Vuonna 2012 yhden vanhemman perheitä oli koko Suomen lapsiperheiden määrästä 20,4 %, joista isä ja lapsiperheiden osuus oli 13,6 % (Yhden vanhemman perheiden liitto ry 2013). Vaikka yhden vanhempien perheitä nykypäivänä syntyy paljon, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsi jäisi vain toiselle vanhemmalle vaan nykyään jopa 90 % yhden vanhemman perheistä tekee yhteishuoltajuus sopimuksen. Yhteishuoltajuus sopimus tarkoittaa sitä, että molemmat vanhemmat ovat vastuussa lapsesta vaikka lapsi asuisi vain toisen vanhemman luona. Yhden vanhemman perheen syntyessä yleensä molemmat vanhemmat ovat suostuvaisia yhteishuoltajuuteen. Vanhemmat haluavat näin antaa lapselle mahdollisuuden ylläpitää vanhemmuussuhteita molempiin vanhempiin ja luoda lapselle turvallisen kasvuympäristön, jossa molemmat vanhemmat ovat mukana. Yhteishuoltajuudesta sovittaessa vanhemmat käyvät monia asioita lävitse, muun muassa miten molemmat vanhemmat ovat olleet läsnä lapsen elämässä ja miten erotilanteessa vanhemmat ovat huomioineet lapsen. Yhteishuoltajuuden sopimiseen liittyvät myös vanhempien asumisvälimatkat ja miten toinen vanhemmista haluaa ylläpitää yhteyttä lapseen. Yhteishuoltajuuteen vaikuttaa myös yhteys toiseen vanhempaan eli miten vanhemmat eron jälkeen tulevat toimeen yhdessä. (Forssén ym. 2009, 137–141; Sosiaaliportti 2012.)

Yhteishuoltajuudesta päätettäessä vanhemmat yhdessä miettivät ja päättävät, mikä palvelisi parhaiten lapsen etua. Esimerkiksi vanhemmat päättävät yhdessä lapsen asumisesta, lapsen huollosta ja siitä miten usein lapsi toista vanhempaa näkee. Lapsen ikä vaikuttaa suuresti yhteishuoltajuuden valintaan. Yleensä 3–12-vuotiaiden lasten vanhemmat valitsevat yhteishuoltajuuden. Mikäli vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen he voivat hakea tukea ja apua päätöksien teossa perheasioidensovittelijalta. (Forssén ym. 2009, 137–141; Sosiaaliportti 2012.)

Yhteishuoltajuutta mietittäessä vanhempien tuloilla on suuri merkitys, kumman luona lapsi tulisi asumaan. Sillä vanhemman täytyy turvata lapsen tarpeet ja hyvinvointi. Osa yhden vanhemman perheistä ei ole suostuvaisia yhteishuoltajuuteen, koska heidän eronsa voi olla hyvinkin riitaisia, jolloinka vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen siitä mikä olisi lapsen edun kannalta parasta. (Forssén ym. 2009, 137–141; Sosiaaliportti 2012.) Elleivät vanhemmat pääse yhteisymmärrykseen yhteishuoltajuudesta, niin tällöin vanhemmat joutuvat ratkaisemaan huoltajuuskiistan tuomioistuimen avulla (Sosiaaliportti 2012).

Tuomioistuimessa päätetään saavatko vanhemmat yhteishuoltajuuden vai annetaanko huoltajuus toiselle vanhemmista. Tuomioistuimessa päätetään myös, kumman vanhemman luona lapsi asuu ja, miten lapsi saa nähdä toista vanhempaansa ja ylläpitää yhteyksiä häneen, esimerkiksi yhteydenpito puhelimen avulla. Samalla päätetään ketkä osallistuvat lapsen huoltoon liittyviin asioihin. (Sosiaaliportti 2012.) Tuomioistuin ottaa huomioon myös lapsen mielipiteet, jos lapsi on yli 12-vuotias. Näin turvataan lapsen oikeudet ja lapselle annetaan kuulemiseksi tulemisen mahdollisuus. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.)

Yhteishuoltajuus tarkoittaa lapsen kannalta sitä, että lapsi pääsee näkemään molempia vanhempiaan ja viettämään molempien vanhempien kanssa yhteistä aikaa vaikka hän asuisi vain toisen vanhemman luona. Esimerkiksi lapsi voi käydä joka toinen viikonloppu toisen vanhempansa luona. Tätä muotoa kutsutaan vuorotteluasumiseksi, jolloin lapsi vuorotellen asuu toisen vanhemman luona tietyn ajanjakson tai vanhemmilla voi olla myös yhteinen omistusasunto, jossa lapsi pääsääntöisesti asuu ja toinen vanhemmista vuorottelee aika välein asumista yhteisessä talossa. Lapsen päiväkotia ja koulupaikka määrättyvät aina lapsen virallisen asuinpaikan mukaan, joten lapsella ei voi olla päiväkotia tai koulupaikkaa kahdessa eri paikkakunnalla vaikka vanhemmat asuisivat eri paikkakunnilla. Kuitenkin joissain harvoissa tapauksissa lapselle saatetaan antaa mahdollisuus kahteen eri päiväkotiin tai koulupaikkaan eri paikkakunnilla. Esimerkiksi silloin, jos lapsi asuu pidempiä aikoja vuorotellen vanhempiensa luona. Yhteishuoltajuus tarkoittaa taas aikuisten kannalta sitä, että molemmat pitävät huolta lapsesta ja elatusvastuu pysyy molemmilla vanhemmilla. Yhden vanhemman perheitä luokitellaan kahteen osaan. Ensimmäiseen jaotteluun kuuluvat vanhemmat, joilla on yhteisvastuu heidän yhteisestä lapsestaan. Toiseen jaotteluun kuuluvat ne vanhemmat, jotka ovat vastuussa lapsesta aivan yksin ilman toisen vanhemman läsnäoloa. (Forssén ym. 2009, 46–47; 138.)

Yleensä vanhempien erotessa äiti saa lapsen huoltajuuden itselleen tai vanhemmat sopivat yhteishuoltajuuden, jolloin lapsi muuttaa äitinsä kanssa yhdessä asumaan. Tämä johtuu siitä, että vielä nykyäänkin naisilla ja miehillä on omanlaiset roolit perhe elämässä, joten äitiä pidetään kasvatusvastuullisena puolisona, joka hoitaa ja kasvattaa lapset. (Forssén ym. 139–140.)

Äidin huoltajuutta perustellaan siten, että äiti ja lapsi luovat omanlaisen kiintymyssuhteen toisiinsa ja myöhemmässä vaiheessa saattaa olla haitaksi lapsen kehitykselle, jos lapsi ei asuisikaan enää äidin kanssa. Yhteiskunnassa vallitsee äitikeskeinen ajatusmalli, jossa äiti nähdään yhteiskunnassa perheiden asioiden edustajana, joka pitää huolen lapsesta ja turvaa lapsen kehitystä ja kasvua. Isän tullessa yksinhuoltajaksi tulee olla todella hyvä syy, miksi äiti ei pystyisi huolehtimaan lapsesta. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi äidin välinpitämättömyys lasta kohtaan tai äidin sairastuessa mielen-terveys- tai päihdeongelmaan, jonka takia äiti ei enää kykene huolehtimaan lapsesta. Yksi syy voi olla myös äidin liikkuva työ, jonka takia äidillä ei ole aikaa lapselle. Nykyään isät ovat enemmän mukana lapsen kasvatuksessa, jonka takia isälle ja lapselle voi myös syntyä samanlainen kiintymyssuhde kuin äidille ja lapselle. (Forssén ym. 139–140.)

Yksi suurimmista yksinhuoltajien haasteista on taloudelliset ongelmat. Tämä heijastuu lapsen ja vanhemman hyvinvointiin. Taloudellisia ongelmia helpottaa, jos vanhemmat ovat pitäneet yhteishuoltajuuden, jolloin molemmat osapuolet pitävät huolen lapsen hyvinvoinnista. Yksinhuoltajan tulee selviytyä arjen tuomista haasteista yksin ja vanhemmalla on vähemmän aikaa hoitaa vanhemmuuteen kuuluvia velvoitteita. Esimerkiksi vanhemmalla ei ole aikaa auttaa lasta kouluaskareissa, niin paljon kuin ydinperheellä tai vanhempi ei töiden takia pysty viemään lasta harrastuksiin niin usein kuin haluaisi. Usein vanhemmat saattavat kokea yksinäisyyttä tai pelkoa aloittaa uutta parisuhdetta ja silloin he voivat miettiä miten uusi parisuhde voi vaikuttaa lapseen. (Forssén ym. 2009, 156–157.)

Nykyään yksinhuoltajuutta ei nähdä enää suurena uhkana lapsen kehitykselle ja kasvulle vaan yksinhuoltajuudesta nähdään positiivisia asioita lapsen kasvulle ja kehitykselle, kuten vanhempi pystyy painottamaan kasvatuksessa omia näkökulmiaan ja miten omalla tavalla haluaa tukea lapsen kasvua. Kuitenkin vanhempien erotessa lapsi saattaa joutua kokemaan erosta aiheutuvia haittoja, jonka takia lapsi saattaa myöhemmässä vaiheessa ruveta reagoimaan vanhempien eroon, esimerkiksi rauhallinen lapsi voi muuttua hyvinkin huomiohakuiseksi ja levottomaksi lapseksi. (Forssén ym. 2009, 156–157.)

7 UUSPERHE

Uusperhe muodostuu yleensä siten, että kaksi eronnutta perhettä perustaa uuden perheen. Tällöin molemmilla puolisoilla tai vain toisella puolisoilla voi olla lapsia. Uusperheessä vanhemmat voivat myös tehdä yhteisiä lapsia perheeseen. Näin ollen uusperheen sisälle syntyy uusi ydinperhe. Uusperheitä syntyy avio- tai avoerojen tai puolison kuoleman takia. Vuonna 2011 uusperheitä Suomessa oli 53 000 (Tilastokeskus 2012a).

Nykyään parisuhteilta odotetaan paljon ja yhä enemmän ihmiset ajattelevat parisuhteen ja avioliiton olevan onnellisen elämän ydin, johon syntyy lapsi ja pariskunta elävät onnellisesti yhdessä. Se ei kuitenkaan ole aina oikeassa elämässä totta, vaan jokaisessa elämässä koetaan myös vastoinkäymisiä, jotka voivat koetella onnellista parisuhdetta. Tästä syystä syntyy eroja ihmisten välille ja samalla ihmiset solmivat uusia liittoja. Lapsi ei vaikuta uusperheen syntyvyyteen vaan lapsi tulee uusperheeseen uutena perheenjäsenenä uuden perheen liittyessä yhdeksi perheeksi. (Broberg 2010, 37–39.)

Uusperheen syntyminen on lapselle iso muutos, koska lapsi joutuu ymmärtämään, että hänen omien vanhempiensa eropäätös on lopullinen, eikä yhteen paluuta ole odotettavissa. Tällöin lapsi joutuu kohtamaan uuden perheensä perheenjäsenet omana perheenään, joka ei aina ole helppoa. Yleensä lapset kuitenkin sopeutuvat hyvin uusperheen elämään, mutta lapsen ikä merkitsee hyvin paljon lapsen sopeutumiseen. Yleensä pienemmät lapset sopeutuvat helpommin uuteen perheeseen kuin nuoruusiässä olevat lapset. Uusperhe nähdään yleensä hyvänä asiana, koska lapsi pääsee solmimaan uusia ihmissuhteita ja lapsi saa kokemusta uudenlaisesta perhe-elämästä sekä lapsi voi saada uudenlaisen isä tai äiti mallin isä- tai äitipuolesta. (Broberg 2010, 37–39.) Kuitenkin uusperhettä perustaessa tulee ottaa huomioon kaikki perheenjäsenet yhtä lailla ja antaa lapsille aikaa tottua uuteen perheeseen. Aikuisten on hyvä myös keskustella perheen yhteisistä säännöistä lasten kanssa yhdessä, jotta jokainen tietää miten uudessa perheessä toimitaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013.)

Uusperhettä perustaessa lapset voivat olla hyvin hankalia uutta puolisoa ja toisia perheenjäseniä kohtaan. Myös puoliset toisiaan kohtaan voivat olla mustasukkaisia, vihaisia tai jopa syyllistäviä, koska toisen puolison entinen kumppani voi olla arjessa hyvinkin tiheästi mukana, varsinkin silloin jos heillä on yhteishuoltajuus. Monesti perhesuhteiden takia isä- tai äitipuolen roolit voivat olla hankalia. Parisuhteeseen ja uuteen perheeseen totuttelu vie koko perheeltä aikaa. Isä- tai äitipuoli joutuu yleensä etsimään omaa paikkaansa perheestä ja löytämään oman roolinsa perheen jäsenenä. Esimerkiksi ristiriitoja saattaa luoda lapsen kasvatukseen liittyvät kysymykset eli, kenelle kuuluu kasvatus vastuu, kun uusperhe luodaan, jos entinen puoliso on mukana lapsen elämässä. Myös lapset voivat reagoida voimakkaasti uuteen isä- tai äitipuoleensa, tällöin lapselle tulee antaa aikaa tutustua ja sopeutua tilanteeseen. (Mansikka 2013.)

Isäpuolen rooli uudessa perheessä yleensä on olla sosiaalinen vanhempi, joka pitää arkielämässä huolta lapsesta. Isäpuolella ei kuitenkaan ole varsinaista tunnesidettä lapseen, mutta hän voi silti valvoa lapselle asetettuja sääntöjä. Monesti isäpuolen roolista voi syntyä kaverirooli lapsen kanssa, joka toimii lapselle hauskuuttajana, mutta ei osallistu lapsen kasvatukseen. Yleensä isäpuolen on helpompi ottaa vastaan vanhemman rooli perheessä kuin äitipuolen, koska isäpuolet luovat aluksi lapsen kanssa kaverisuhteen, jonka jälkeen lapsen on helpompi lähestyä ja tukeutua isäpuoleensa. (Broberg 2010, 61–66.)

Äitipuolet voidaan jakaa kahteen ryhmään. Toiseen kuuluvat äitipuolet, jotka asuvat vain osan ajasta toisen puolison lasten kanssa ja toiseen kuuluvat äitipuolet, jotka asuvat kokoajan puolisonsa lasten kanssa. Suomessa on enemmän äitipuolia, jotka asuvat osa-aikaisesti toisen puolison lapsen kanssa. Osa-aikainen asumismalli johtuu siitä, että yleensä avo- tai avioeron sattuessa lapsi jää usein äidille vaikka vanhemmilla olisi yhteishuoltajuus, joten tällöin lapsi käy vain osan ajasta isänsä luona. Esimerkiksi lapsi voi käydä isänsä luona joka toinen viikonloppu. Äitipuolen rooli on yleensä haastava, koska äitipuolelta odotetaan vastuunottoa toisen puolison lapsesta, myös kasvatuksellisesti. Äitipuolet, jotka asuvat osa-aikaisesti toisen puolison lapsen kanssa ottavat yleensä itselleen kaveriroolin. Uusperheeseen syntyessä yhteinen lapsi vanhempien välille kasvattaa äitipuolen roolia vanhempana myös toisen puolison lapsen silmissä. (Broberg 2010, 61–66; Mansikka 2013.)

Yhteinen lapsi voi saada äitipuolella halun luoda parempia suhteita puolison lapsen välille ja luoda yhteistä vuorovaikutusta koko perheen välille (Broberg 2010, 61–66; Mansikka 2013).

8 SATEENKAARIPERHE

Sateenkaariperhe muodostuu kahdesta puoliosasta, josta toinen tai molemmat kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin (Jämsä 2008, 26). Tilastokeskuksen (2013b) mukaan 5–15 % Suomen ihmisluvusta kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöihin. Käsittelemme opinnäytetyössä seuraavia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia perheitä, näitä ovat homoseksuaalit, biseksuaalit ja transvestiitit. Emme käy lävitse enempää muita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, koska emme näe, että ne olisivat niin yleisiä perheitä Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Homoseksuaalisuudella käsitetään sellaiset henkilöt, jotka ovat romanttisesti kiinnostuneita samasta sukupuolesta, kuin itse ovat. Homoseksuaaleilla tarkoitetaan homoja, jotka ovat miessukupuolen edustavia henkilöitä ja lesboja, jotka taas edustavat naisukupuolta. Biseksuaaleilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat romanttisesti kiinnostuneita kummastakin sukupuolesta. Transvestiiteillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka elävät yleensä heterosuhteissa, mutta tuovat itseään esille esimerkiksi pukeutumalla puolisonsa vaatteisiin tai tekemällä itselleen sukupuoli leikkauksen, koska esimerkiksi mies voi tuntea olevansa syntynyt väärään kehoon. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Sateenkaariperheet jaotellaan erilaisiin perhemuotoihin. Opinnäytetyössä käymme lävitse yhteiskunnallisesti yleisimmät sateenkaariperheisiin kuuluvat perhemuodot, joita ovat ydinperhe, uusperhe, yhden vanhemman perhe, apilaperhe ja etävanhempi. Sateenkaariperheen ydinperheen muodostavat joko lesbo, homo tai transvestiitti henkilö yhdessä puolisonsa kanssa, lapset mukaan lukien. (Sateenkaariperheet ry 2013.)

Suomessa lesbo ja homo pareille lapsen adoptointi tuli mahdolliseksi vuonna 2009. Mahdollista on myös, että homoseksuaalit käyttävät lapsen hankkimisessa apuna sijaissyntyttäjiä, mutta tästä ei ole varmaa tietoa onko Suomessa homoseksuaalit saaneet sijaissyntyttäjän kautta lasta. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Sillä Suomessa Suomen laki ei tue sijaissynnyttäjien käyttöä. Kuitenkin yksityisesti sovitut sijaissynnytyksen voivat olla mahdollisia. Lesboilla on myös mahdollista saada itse lapsi keinohedelmöityksen kautta. Transvestiitin ollessa parisuhteessa eri sukupuolen kanssa lapsen hankkiminen voi käydä luonnostaan tai keinohedelmöityksen kautta. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Sateenkaariperheen uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jonka aiemmassa heterosuhteessa tai edellisessä homoseksuaalisuhteessa on syntynyt lapsi. Yleensä uusperheitä muodostavat homo- tai biseksuaalit, koska kahden miehen ydinperhe ei ole helposti toteutettavissa. Sateenkaariperheet kohtaavat samanlaisia haasteita kuin heterosuhteessa olevat uusperheet. Sateenkaariperheiden yhden vanhemman perheet eivät erotu muista yhden vanhemman perheistä mielestämme mitenkään. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Sateenkaariperheiden yhden vanhemman perheet syntyvät samalla tavalla kuin muidenkin yhden vanhemman perheet ja sateenkaariperheessä vanhemman seksuaalinen suuntautuminen voidaan huomata vasta esimerkiksi erilaisia palveluita hakiessa, muun muassa päivähoitossa. Monet sateenkaariperheisiin kuuluvat apilaperheet ovat kolmi- tai neliapilaperheitä. Kolmiapilaperhe voi koostua esimerkiksi kahdesta miehestä ja yhdestä naisesta, joilla on yhteinen lapsi. Neliapilaperhe koostuu taas esimerkiksi kahdesta miehestä ja kahdesta naisesta, jotka ovat yhdessä perustaneet perheen ja hankkineet lapsen. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Monet homo- ja biseksuaali miehet voivat apilaperheen avulla tulla isiksi. Ystävät voivat keskenään perustaa apilaperheen yhdessä tai henkilöt, jotka haluavat perustaa apilaperheen eivät välttämättä tunne entuudestaan toisiaan vaan tutustuvat toisiinsa perhettä perustaessa. Apilaperhettä voidaan myös kutsua ystäväperheeksi. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Lapsen eläessä apilaperheessä voi tämä rikastuttaa lasta, sillä lapsella on mahdollisesti kolme tai neljä vanhempaa, joiden mukana lapsen elämään voi tulla jopa neljät isovanhemmat. Tällöin lapsella yleisesti ottaen on aina joku aikuinen tukena lapsen elämässä, olkoon lapsella millainen tilanne tahansa. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

Vanhempien näkökulmasta apilaperheessä he voivat saada toisilta vanhemmilta tukea muun muassa lapsen kasvatukseen. Monet apilaperheen vanhemmat voivat jo ennen lapsen syntymistä pohtia yhdessä, mikä on kenenkin rooli vanhempana lapsen elämässä, kenen luona lapsi asuu ja kuka on elatusvastuussa lapsesta laillisesti ja, mitenkä muut vanhemmat osallistuvat lapsen elatukseen. Yksi suurin ongelma apilaperheissä on, että Suomen lainsäädännön mukaan lapsella ei voi olla kuin kaksi vanhempaa. Tämä voi aiheuttaa vanhempien välille ristiriitoja siitä, kuka on laillisesti lapsen huoltaja. Yleisesti Suomessa naiset toimivat laillisesti lapsen huoltajana, jolloinka mies tai miehet toimivat lapsen etävanhempina ilman laillista huoltajuutta. Etävanhempi tarkoittaa vanhempaa, joka on toissijaisesti vastuussa lapsesta eikä hän asu lapsen kanssa saman katon alla. Etävanhemmaksi tullaan avo- tai avioerojen takia tai se on tietoinen päätös, esimerkiksi lapsen syntymästä lähtien on jääty etävanhemmaksi. Etävanhempina toimii yleensä homo- tai biseksuaali miehet. (Jämsä 2008, 37–41; Sateenkaariperheet ry 2013.)

9 MONIKKOPERHE

Monikkoperheillä tarkoitetaan sellaista perhettä, johon syntyy kaksi tai useampi lapsi kerralla. Näitä lapsia kutsutaan muun muassa kaksosiksi tai kolmosiksi. Kuitenkin monikkoperheeseen voi myös syntyä yksittäisiä lapsia. Suomen Monikkoperhe ry:n (2013a) mukaan vuonna 2011 monikko lapsia syntyi yhteensä 1732. Tästä luvusta kaksosia syntyi yhteensä 845 ja kolmosia 14. Viimeksi nelosia on syntynyt vuonna 1994 ja viitosia vuonna 1977. Näin ollen monikkoperheisiin syntyy yleensä kaksosia tai kolmosia, mutta neloset ja viitoset ovat myös mahdollisia, mutta harvinaisempia. (Suomen Monikkoperheet ry 2013b.)

Monikkoperhe voi olla myös ydinperhe, sateenkaariperhe, yhdenvanhemman perhe ja uusperhe. Sateenkaarimonikkoperheissä yleisimpiä keskustelun aiheita voivat olla muun muassa biologisen ja sosiaalisen vanhemmuuden kysymykset, huoltajuussuhteet ja vanhemman seksuaalisen suuntautumiseen herättelevät kysymykset. Yhdenvanhemman monikkoperheessä on tärkeää, että vanhemmalla olisi hyvä tukiverkosto, joka tukisi vanhemman jaksamista perhe-elämässä. Vanhemman on mahdollista saada tukea myös kunnallisilta tai yksityisiltä perhepalveluiden tuottajilta, esimerkiksi päivähoidosta tai neuvolasta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2011, 31–33.)

Yhden vanhemman monikkoperheessä vanhemman on tärkeää ottaa huomioon oma jaksaminen ja omaan jaksamiseen liittyvä avunpyyntö, jotta pystyttäisiin turvaamaan vanhemman ja lapsen hyvinvointi. Monikkoperheessä on tärkeää luoda myös sosiaalisia suhteita, koska sosiaaliset suhteet tukevat tasapainoista vanhemmuutta ja tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Tärkeää on, että vanhempi uskaltaa pyytää rohkeasti apua muilta, kun sitä tarvitsee. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011, 31–33.)

Monikkoperheiden arki on yleensä hyvin vilkasta, haasteellista ja työntäyteistä, varsinkin lasten ollessa pieniä, esimerkiksi alle 2-vuotiaita. Turvallinen kasvuympäristö lapsille edes auttaa lasten tasapainoisen kehityksen toteutumista. Vanhemmat voivat luoda lapselle turvallisuuden tunnetta olemalla aidosti läsnä lapsen arkielämässä, jolloin lapselle tulee tunne, että hän on vanhemmalle tärkeä. Monikkoperheissä on tärkeää, että vanhemmat viettävät aikaa yhdessä lasten kanssa, mutta unohtamatta lapsen yksilöllistä kohtaamista ja kahden keskeisiä hetkiä. Lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi lapsi tarvitsee vanhemmalta kahden keskistä aikaa, ilman muita sisaruksia. (Airola & Tarsalainen 2013, 73.) Monikkoperheissä vanhemmat voivat tuntea riittämättömyyden tunnetta siitä, ettei heillä olisi riittävästi aikaa antaa huomiota jokaiselle lapselle yksilöllisesti. Yksilöllinen aika toteutuu kuitenkin arjen hoito- ja hoivatilanteiden aikana, jolloin vanhempi sitoutuu antamaan lapselle huolenpidon ja tunneyhteyden hetkiä. Monikkoperheen arki voi olla välillä hyvin kiireistä, koska samanikäisiä lapsia voi olla perheessä useita. Tämä tuo vanhemmille uusia haasteita arjessa, koska jokainen lapsi tarvitsee erilaista huolenpitoa vanhemmilta. Esimerkiksi jokaisella lapsella voi olla erilaiset nukkumisrytmit, jotka tuovat vanhemmille haastetilanteita, miten sovittaa yhteen nukkumistilanteet ja arjen hallinta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011, 30–45; Suomen Monikkoperheet ry 2013c.)

Vanhemman jaksamista arkielämän eri tilanteissa tukevat perheen hyvä tukiverkosto ja vanhempien välinen parisuhde ja vuorovaikutus. Monikkoperheissä tärkeää on huomioida myös parisuhde, vaikka siihen aina ei ole aikaa. Kuitenkin arjen pienet tilanteet, kuten pienet osoitukset tai eleet voivat pitää parisuhteen hyvänä. Monille monikkoperheille parisuhde on voimavara arjen keskellä, koska tällöin vanhemmat saavat toisiltaan tukea ja kannustusta lasten hoitoon liittyviin asioihin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011, 30–45.)

Monikkoperheen arjen keskellä vanhempien on hyvä selvittää toisilleen omia roolejaan, jotta arjen pyörittäminen olisi helpompaa ja he pystyisivät toteuttamaan itselleen ja toisilleen aikaa (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011, 30–45).

10 KUVAKIRJA

Kuvakirjoissa ei ole yhtä ja ainut selitteistä määritelmää vaan kuvakirjoja on määritelty hyvinkin monella eri tavalla. Yhden määritelmän mukaan kuvakirja kuuluu kaunokirjallisuuteen, jonka tarkoituksena on kertoa tarinaa kuvien ja tekstin avulla, siten että jokaisella aukeamalla tulisi olla vähintään yksi kuva. Toisen määritelmän mukaan kuvakirja taas kuuluu lasten kuvakirjaksi, jota luettaisiin lapsille ja annettaisiin merkitystä lapsille kuvien avulla. Kolmannen määritelmän mukaan kuvakirja kuuluisi katselukirjoihin, kuvakertomuksiin, kuvakirjoihin ja kuvitettuihin lasten satukirjoihin. (Heinimaa 2001, 142–143.)

Näillä kolmella edellä mainitulla kuvakirjan erilaisella määritelmällä yhteistä on se, että kuvakirja keskittyy yhteisesti kuviin ja tekstiin. Siihen mihin luokkaan kuvakirja varsinaisesti kuuluisi, riippuisi siitä, mitä kuvakirjalla halutaan hakea. Eli haetaanko kuvakirjalla sadun omaista teosta vai halutaanko kirjalla tuoda esille jokin vaikea asia, jota pystyisi selittämään lapselle kirjan avulla. (Heinimaa 2001, 142–143.)

Kuvakirja tarkoittaa kirjaa, jossa on paljon kuvia ja vähän kirjoitettua tekstiä. Kuvakirjan ajatuksena on, että lapsi paneutuu kirjassa enemmän kuviin kuin kirjoitettuun tekstiin. (Ylönen 2000, 46–47.) Tarkoituksena on, että lapsi pystyy syventymään ja tarkastelemaan kuvakirjassa olleita kuvia. Tällöin lapsi eläytyy enemmän kuvan kertomaan sisältöön, kuin itse kuvan muodollisiin ja esteettisiin seikkoihin eli kuvan kauniisiin ja taiteellisiin kuvituksiin ja muotoihin. Esimerkiksi lapsi kiinnittää ensimmäiseksi huomion kuvassa nauravaan tyttöön, kuin tytön vieressä istuvaan kissaan. (Laukka 2001, 64.) Kuvakirjoilla on varhaislapsuudessa erityinen merkitys lapsen kielen kehitykselle ja maailmankuvan rakentumiselle. Kuvakirjoissa olevat kuvat ja kirjoitetut tekstit lisäävät lapselle empatiakykyä eli tunnekykyä, kasvattavat mielikuvitusta ja parantavat lapsen keskittymiskykyä. Samalla kuvakirjat tarjoavat lapselle ja lukijalle läheisyyttä, yhteisiä elämyksiä ja mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutustaitoja. (Niinistö ym. 2006, 37–38.)

Kuvakirjan avulla lapsi pääsee tarkastelemaan kuvakirjan tarinaa omalla vauhdillaan ja samalla lapsi saa tarinan ja kuvien avulla itselleen uutta merkitystä ja ymmärrystä kuvista ja tarinasta. Kuvakirjaa lukiessa lapsi tarvitsee useita katselu- ja lukemiskertoja, jotta kirjan sisältämä tarina kuvien ja tekstien avulla avautuisi lapselle moniulotteisesti ja täydentyisi lapsen tekemien havaintojen myötä. Kuvakirjojen avulla pyritään kertomaan erilaisia satuja, tarinoita ja runoja, niin hyvästä ja pahasta, kuin helposta ja vaikeasta. Kuvakirjan avulla lapselle voi kertoa vaikeistakin asioista, jotta lapsen on helpompi sisäistää asia. Esimerkiksi avioerosta kertominen kuvakirjan avulla auttaa lasta havainnoimaan, miksi vanhemmat eroavat. Kuvakirjan avulla pyritään vaikuttamaan lapsen aisteihin, havaintokykyihin ja eläytymiskykyihin eri tavalla. Esimerkiksi erilaiset värit, kuvakoot ja liikkeen vaikutelma antavat lapselle erilaisia mielikuvia. (Niinistö ym. 2006, 37–38.)

Kuvakirjaa käytetään paljon eri-ikäisten lasten kanssa. Yleensä pieni lapsi saa ensimmäiseksi kirjakseen kuvakirjan, toiselta nimeltään katselukirjan. Tämän kirjan avulla lapsi oppii erilaisiin väreihin, kuviin ja tekstistä nouseviin satuihin. Lapsen kasvaessa isommaksi kuvakirjan merkitys ja näkö muuttavat muotoaan. Kirjassa olevat sadut ja tarinat alkavat pikku hiljaa muodostaa lapselle enemmän todellisuuden kuvaa ja myöhemmässä vaiheessa kuvaan astuukin tietokirja kuvakirjana. Kuvakirjan avulla lapsen on helpompi ymmärtää tietokirjassa tulevia asioita kuvien avulla. Kuvakirjan ideana on, että pienille lapsille aikuinen lukee kirjaa ja lapsi katsoo ja kääntää kuvakirjan sivuja. Tällöin jokainen uusi sivunkääntö on lapselle suuri yllätys, mitä seuraavaksi tapahtuu ja millainen kuva paljastuu uudelta sivulta. Pienten lasten kuvakirjoissa ajatuksena on, että aikuisen kerronta korostuu lapselle toimintana, eli sanat ja kuvat tuodaan yhteen ja lapsi toimii toimijana, joka esimerkiksi arvailee ja täydentää puuttuvan sanan, kuvan antaman vihjeen avulla. Lapsen arvuutellessa kuvan antamaa vihjettä voi seuraavalta sivulta löytyä siihen vastaus, jota aikuinen ja lapsi voi pohtia yhdessä, mikä sadun tai tarinan opetus oli tai olisiko vastaukseksi käynyt jokin muu vastaus. Kuvakirjan avulla lapsi oppii ymmärtämään miten satu tai tarina etenee kuvien avulla. (Heinimaa 2001, 146–160.)

Kuvakirjassa niin kuin muissakin kirjoissa aikaa voidaan supistaa, jolloin kaikkia tapahtumia ei tarvitse esittää kuvin, eikä välttämättä tekstinäkään. Tällöin kirjoittaja ja kuvittaja ovat halunneet jättää lukijalleen kuvaamatta tarinan yhtä osaa, jolloin lapsi pystyy itse rakentamaan omassa mielikuvituksessaan tapahtuman tyhjälle osalle ja keksimään omanlaisen tulkinnan siihen kohtaan. Samalla lapsi saattaa arvailla, mitä seuraavaksi tapahtuisi sadussa tai tarinassa. Lapsen katsoessa kuvakirjan kuvia, hän saattaa selailta kirjaa monta kertaa edes takaisin, jolloin luo itselleen kokonaisuutta kirjassa olevasta sadusta tai tarinasta. (Heinimaa 2001, 146–160.) Kuvat sisältävät lapselle erilaisia viestejä, joita lapsi tulkitsee omalla tavallaan. Tulkintaan vaikuttaa lapsen oma ikä, kokemukset, tiedot, tunteet, asenteet ja niin edelleen. Kuvien avulla pyritään koskettamaan tunne-elämään, eli siihen miten lapsi kokee kuvan ja mitä lapsi tuntee kuvasta. Lapsi saa kuvista elämyksiä, mutta samalla hän saa kokemusta kuvien avulla ja ymmärrystä asioiden kokonaiskäsitykseen. (Niinistö ym. 2006. 38–39.)

Kuvakirjojen avulla lapsi saa mahdollisuuden ilmaista itseään kertomalla kuvien avulla tarinaa. Kuvien avulla lapsi pystyy ilmaisemaan omia kysymyksiään ja pohdintojaan aikuiselle ja aikuinen vuorostaan pystyy kertomaan kuvien avulla tarinaa lapselle ja kuvittamaan itse tarinaa (Majaluoma 2001, 22–23.) Aikuisella on merkittävä rooli lukijana, koska lapsen kanssa tutkiessa ja lukiessa kirjaa syntyy keskustelua sekä tarinoinnin ja yhdessä lukemisen kokemuksia. Nämä antavat lapselle tukea kielelliseen ja tunne-elämän kehitykseen. Lapsen tutkiessa aikuisen kanssa kuvakirjan kuvia luo se hetki silloin vuorovaikutusta. Vuorovaikutustilanteessa lapsen ajatukset ja mielikuviutus on tärkeää siinä hetkessä, kun kirjaa luetaan ja kuvia katsellaan. Samalla lapsi saa läheisyyttä aikuiselta ja tunnetta, että häntä kuunnellaan ja hänen mielipiteitään arvostetaan sekä hänelle tulee tunne siitä, että hän on tärkeä. Vuorovaikutus voi tukea lasta keksimään jopa omia satuja tai tarinoita. (Heinimaa 2001, 161.)

11 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Ennen opinnäytetyön varsinaista prosessia meille oli tärkeää, että opinnäytetyön aihe ja toiminnallinen osuus liittyisi monimuotoisiin perheisiin ja palvelisi varhaiskasvatuksen ammattilaisten työtä lasten parissa. Esittelimme opinnäytetyömme aiheen vuoropäiväkoti Vilttihatulle, josta he kiinnostuivat ja lähtivät opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi. Opinnäytetyönä teimme kehittämistyön vuoropäiväkoti Vilttihattuun.

Opinnäytetyön tarkoituksena ja tavoitteena oli tuottaa vuoropäiväkoti Vilttihattuun Minun perheeni – kuvakirja monimuotoisista perheistä kasvatustyövälineeksi varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Opinnäytetyön aihe ja Minun perheeni – kuvakirja tukee vuoropäiväkoti Vilttihatun tarpeita, koska heillä ei ollut tarvittavaa materiaalia käydä lävitse lasten kanssa monimuotoisia perheitä. Minun perheeni – kuvakirja tehtiin yhdessä vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lasten kanssa. Minun perheeni – kuvakirjan tavoitteena on toteuttaa suvaitsevaisuuskasvatusta 2–6-vuotiaille lapsille. Suvaitsevaisuuskasvatus toteutuu Minun perheeni – kuvakirjan avulla siten, että kuvakirjassa käsitellään monimuotoisia perheitä lasten kanssa yhdessä, jolloin lapset oppivat hyväksymään ja arvostamaan erilaisuutta. Tällöin lapset saavat itselleen tietämystä erilaisista perhemuodoista ja samalla he saavat valmiuksia itselleen toimia yhteiskunnassa tasa-arvoisesti hyväksyen toisia ihmisiä.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ja hyödynsääjinä ovat vuoropäiväkoti Vilttihatun 2–6-vuotiaat lapset, varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja me itse tulevana lastentarhanopettajina. Vuoropäiväkoti Vilttihatun henkilöstö hyötyy opinnäytetyön teoriaosuudesta, koska teoriaosuuden avulla työntekijät pystyvät kasvattamaan omaa tuntemustaan erilaisista perhemuodoista ja saavat samalla tietoa, kuinka kohdata monimuotoisia perheitä ja heidän haasteitaan. Opinnäytetyön teoriaosuudesta on hyötyä kuvakirjan käytössä, koska teoriaosuudesta tuleva tieto tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisia kuvakirjan käytössä lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset saavat Minun perheeni – kuvakirjasta kasvatustyövälineen omaan työhönsä, jonka avulla he pystyvät toteuttamaan suvaitsevaisuuskasvatusta lasten kanssa. Minun perheeni – kuvakirjasta hyötyvät myös lapset, koska lapset voivat itsenäisesti katsoa ja käydä lävitse kuvakirjaa ja siinä olevia kuvia. Tällöin lapset pääsevät itse havainnoimaan ja tutkimaan kuvakirjassa olevia kuvia, kun taas aikuisen johdolla lapset pääsevät kuulemaan kuvakirjassa olevaa tekstiä.

12 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

Opinnäytetyön aihe syntyi työharjoittelun kautta syntyneestä kiinnostuksesta monimuotoisiin perheisiin, sillä työharjoittelupaikassa oli paljon monimuotoisia perheitä ja tämän takia aihe alkoi kiinnostaa meitä.

Vuoropäiväkoti Vilttihattu kiinnostui opinnäytetyömme aiheesta ja lähti näin ollen yhteistyökumppaniksi opinnäytetyön prosessiin. Opinnäytetyön tekotapa alkoi muodostua vasta sen jälkeen, kun aloimme koulussa käydä keskustelua millaisia opinnäytetöitä on mahdollista tehdä. Opinnäytetyöksi halusimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, koska halusimme saada opinnäytetyöstä itsellemme työväliseen tulevia töitä varten. Tämän jälkeen mietimme erilaisia työvälaineitä, miten lasten kanssa käsitelisi monimuotoisia perheitä. Mietimme opinnäytetyön toiminnalliseksi osaksi muun muassa lasten peliä, cd-levyä ja pelikortteja. Lopuksi meille tuli ajatus tehdä lastenkirja, joka muovautui myöhemmin lasten kuvakirjaksi, joka tehtäisiin yhdessä lasten kanssa. Ennen opinnäytetyön prosessin alkamista pyysimme Mikkelin kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta tutkimuslupaa opinnäytetyön tekoon. Tutkimuslupa myönnettiin meille toukokuussa 2013 ja sen jälkeen aloimme suunnitella opinnäytetyön kulkua suunnitelmaseminaaria varten.

Syksyllä 2013 suunnitelmaseminarin jälkeen aloimme kirjoittaa opinnäytetyön teoriaosuutta, koska halusimme syventää tietämystämme ennen toiminnallisen osuuden toteuttamista vuoropäiväkoti Vilttihatussa. Aluksi pohdimme yhdessä, mitä opinnäytetyön teoriaosuudella haluaisimme hakea, jotta se tukisi kuvakirjan käyttöä. Opinnäytetyön teoriaosan tarkoitus on syventää työntekijöiden tuntemusta erilaisista perhemuodoista, jotta he pystyvät kohtaamaan monimuotoisia perheitä ja heidän haasteitaan. Samalla halusimme tuoda esille kuinka varhaiskasvatuksessa suvaitsevaisuuskasvatus on tärkeässä osassa, kun puhutaan erilaisuuden hyväksymisestä.

Opinnäytetyön teoriaosuuden valmistuttua aloimme suunnitella toiminnallisten ohjaustuokioiden sisältöjä. Ennen ohjaustuokioiden toteutusta keräsimme vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lasten vanhemmilta kirjalliset luvat lapsen osallistumisesta ohjaustuokioihin ja kuvakirjan kuvitukseen. Ohjaustuokioiden tavoitteena oli kerätä lapsilta piirustuksia heidän omista perheistään kuvakirjan kuvitusta varten. Työstimme lasten piirustuksista Minun perheeni – kuvakirjaan Ifolor kuvakirjaohjelman avulla. Minun perheeni – kuvakirjan valmistuttua testasimme kuvakirjan toimivuutta vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lapsiryhmässä. Vuoropäiväkoti Vilttihattu toivoi, että opinnäytetyön ja kuvakirjan julkistamistilaisuus pidettäisiin vuoropäiväkoti Vilttihatussa.

Samalla julkistamistilaisuudessa tarkoituksena on esitellä lasten piirustukset taidenäytelyinä. Julkistamistilaisuuteen kutsutaan paikalle paikallisten lehtien toimittajia ja eri järjestöjen edustajia. Julkistamistilaisuus pidetään huhtikuussa 2014.

13 MINUN PERHEENI – KUVAKIRJA

Tässä luvussa käsittelemme Minun perheeni – kuvakirjan prosessia, jossa kuvaamme kuvakirjan suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaihetta. Luvuissa käymme lävitse Minun perheeni – kuvakirjan suunnittelua ja sen toteutusta sekä miten valmis kuvakirja toimi vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lasten kanssa.

13.1 Minun perheeni – kuvakirjan ohjaustuokioiden suunnittelu, toteutus ja arviointi

Minun perheeni – kuvakirjan suunnitteluvaihe lähti käyntiin virallisesti vasta sen jälkeen, kun syksyllä 2013 kävimme vuoropäiväkoti Vilttihatussa tekemässä opinnäytetyötämme varten kirjallisen sopimuksen. Asioihin, joihin törmäsimme sopimusta tehdessä, olivat muun muassa kirjalliset luvat lasten vanhemmille, työntekijöiden työnimikkeiden oikein kirjoitus ja kieliäsun muodot. Sopimusta kirjoittaessa huomasimme, miten tärkeää on ottaa huomioon monimuotoiset perheet, koska vanhemmille tarkoitetuissa kirjallisissa luvissa oli tärkeää ottaa huomioon lapsen molemmat vanhemmat etenkin, jos vanhemmat olivat eronneet.

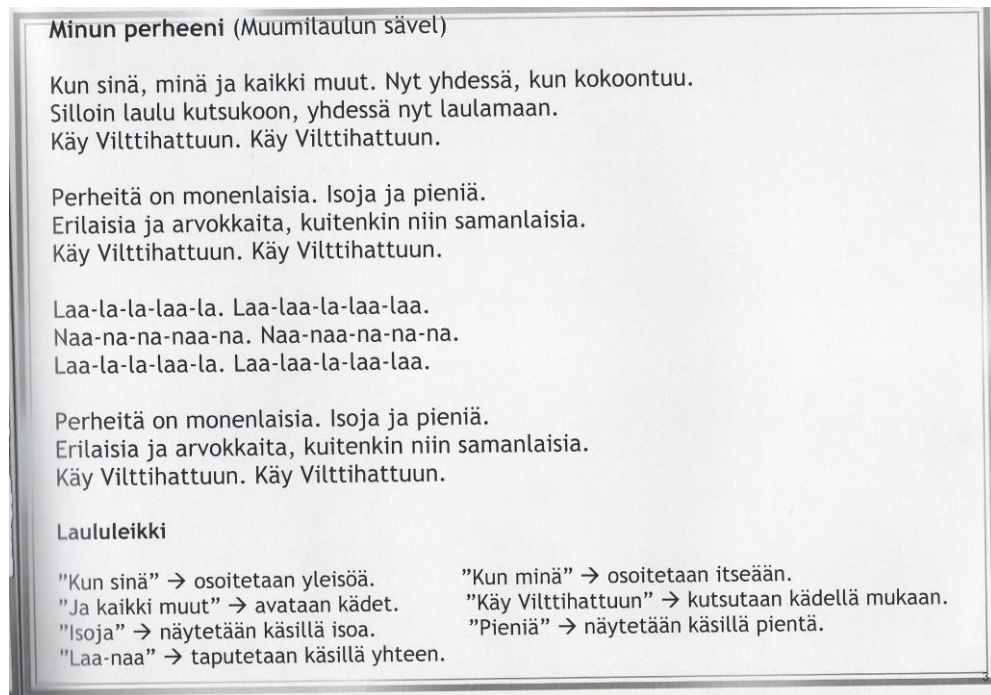
Kuvakirjan toteutustavaksi valitsimme lasten kanssa pidettävät ohjaustuokioiden, koska halusimme suunnitella ja toteuttaa lapsille suunnattua toimintaa. Näin saimme kokemusta ohjaustuokioiden suunnittelusta ja toteutuksesta ja samalla toimme esille meidän ammatillisuutta ja miten toimimme ohjaajina lapsiryhmässä. Ohjaustuokioiden pidimme kokonaan itse, koska koimme, että ne kuuluvat ja täydentävät kokonaisuutena opinnäytetyön prosessia. Vuoropäiväkoti Vilttihattu esitti toiveen, jos ottaisimme kaikki 4–5-vuotiaat lapset mukaan ohjaustuokioihin. Ohjaustuokioille osallistuivat ne 4–5-vuotiaat lapset, jotka olivat saaneet vanhemmiltaan kirjallisen luvan osallistua ohjaustuokioille ja olivat ohjaustuokiopäivinä paikalla vuoropäiväkoti Vilttihatussa. Vanhemmilta kirjallisen luvan saaneita lapsia oli yhteensä 24.

Kuvakirjan materiaalin keräys koostui kahdesta ohjaustuokiosta, joihin osallistui molemmilla kerroilla eri lapset. Ohjaustuokioiden tavoitteena oli lasten osallistaminen tuokioiden eri vaiheissa, lapsikeskeisen ohjaustyylin toteuttaminen, suvaitsevaisuuskasvatuksen käyttö ja kuvakirjaan tulevan materiaalin keräys. Ohjaustuokioiden suunnitteluvaiheessa pohdimme olisiko tulevaan kuvakirjaan hyvä liittää kertoja, joka veisi kuvakirjassa olevaa tarinaa eteenpäin. Hahmoksi mietimme erilaisia eläin- ja ihmis-hahmoja, mutta päädyimme lopulta peikkoon, sillä peikko toimii fiktiivisenä hahmona, joka muistuttaa usein ihmistä. Peikon (kuva 1) askartelimme vuoropäiväkoti Vilttihatun materiaaleista ennen ohjaustuokioiden pitoa. Aluksi meillä oli tarkoituksena keksiä peikolle nimi yhdessä lasten kanssa, mutta päädyimmekin keksimään nimen itse, koska yhteinen aika vuoropäiväkoti Vilttihatun kanssa oli rajallista ja nimen keksiminen 24 lapsen kanssa olisi ollut haasteellista. Peikon nimeksi tuli Peikko Touhukas.

KUVA 1. Peikko Touhukas. (Minun perheeni – kuvakirja)

Päätimme ottaa ohjaustuokioihin mukaan myös alku- ja loppulaulun, koska tällöin ohjaustuokioissa oli selkeästi aloitus ja lopetus. Laulua miettiessä meille tuli mieleen, että vuoropäiväkoti Vilttihattu oli toivonut, että esittäisimme yhdessä lasten kanssa Minun perheeni – kuvakirjan julkistamistilaisuudessa jonkinlaista toimintaa. Tällöin saimme idean keksiä itse oman laulun, minkä ottaisimme tuokioille alku- ja loppulauluksi (kuva 2) ja jonka esittäisimme lasten kanssa Minun perheeni – kuvakirjan julkistamistilaisuudessa huhtikuussa 2014.

KUVA 2. Minun perheeni laulu. (Minun perheeni – kuvakirja)

Ennen ohjaustuokioiden toteutusta vuoropäiväkoti Vilttihatussa työelämäohjaajamme luki etukäteen ohjaustuokiosuunnitelmat. Hänen mielestään ohjaustuokiosuunnitelmat näyttivät kirjallisesti toteutus kelpoisilta eikä hänen mielestään muutoksia niihin tarvinnut tehdä. Kuvakirjan toteutusvaihe lähti käyntiin sopimalla ohjaustuokioiden ajankohdat joulukuulle 2013. Molemmille ohjaustuokioille lapsia osallistui 7 lasta eli ohjaustuokioille osallistui yhteensä 14 lasta. Molemmat ohjaustuokioiden alkoivat aamupiiristä, jossa esittelimme itsemme ja kävimme lävitse lasten nimet. Samalla kerroimme lapsille ohjaustuokion aiheen olevan Minun perheeni ja, että tarkoituksena olisi piirtää kuva omasta perheestä. Kerroimme lapsille samalla, että osa lasten piirustuksista pääsisi Minun perheeni – kuvakirjaan ja, että kaikkien lasten piirustukset pääsisivät huhtikuussa järjestettävään taidenäyttelyyn. Seuraavaksi esittelimme Peikko Touhukaan, joka halusi esitellä lapsille uuden laulun.

Minun perheeni laulun jälkeen Peikko Touhukas kertoi omasta perheestään ja peikon avulla johdattelimme lapset kertomaan omista perheistään. Seuraavaksi siirryimme lasten kanssa askartelutilaan, jossa ohjasimme lapset istumaan kahteen eri pöytään. Olimme läsnä lasten piirtäessä kuvia omista perheistään ja autoimme lapsia tarvittaessa kirjoittamaan perheenjäsenten nimiä piirustukseen.

Piirustusten ollessa valmiita kokoonnuimme takaisin aloitus paikkaan, jossa jokainen lapsi sai vuorollaan esitellä oman minun perheeni piirustuksen. Lopuksi pyysimme lapsilta palautetta liikennevärikorttien avulla ja lauloimme loppulaulun.

Ohjaustuokioille asetetut tavoitteet toteutuivat mielestämme tuokioiden aikana hyvin. Lasten osallistaminen näkyi siten, että lapset kertoivat hyvin toisilleen omista perheistään ja jokainen lapsi halusi piirtää omasta perheestään kuvan. Myös lapsikeskeinen ohjaustyyli toteutui ohjaustuokioiden aikana siten, että annoimme lapsille mahdollisuuden piirtää oman näkemyksensä mukaisen piirustuksen omasta perheestään, esimerkiksi joku lapsi koki vanhempiensa ja sisarusten lisäksi mummon ja papan kuuluvan omaan perheeseensä. Annoimme myös jokaiselle lapselle tilaisuuden kertoa omin sanoin omasta perheestään muille lapsille. Suvaitsevaisuuskasvatus näkyi tuokioiden ajan siten, että otimme ohjaajina huomioon miten kauniita ja hyviä piirustuksia lapset olivat piirtäneet omista perheistään ja miten tärkeitä perheet olivat lapsille. Suvaitsevaisuuskasvatus näkyi myös lasten keskusteluissa, miten lapset kiinnittivät huomiota muiden lasten piirustuksiin ja siinä miten erilaisia perheitä jokaisella lapsella oli.

Lapsilta kerätty palaute ohjaustuokioista oli positiivista. Suurin osa lapsista piti ohjaustuokiossa piirtämisosuudesta ja omien kuvien esittelystä toisille. Vain muutama lapsi ei osannut kertoa mitä mieltä ohjaustuokiosta olivat. Työelämäohjaajamme antoi meille suullisesti sekä kirjallisesti palautetta. Hänen mielestään meidän molempien ammatillisuus tuli hyvin näkyviin ohjaustuokioilla ja tuokioiden tavoitteet toteutuivat todella hyvin. Hän näki, että toimintamme oli hyvin lapsikeskeistä ja vuorovaikutus toimi todella hyvin. Kehittämishaasteeksi hän antoi ajankäytön hallinnan, koska molemmat ohjaustuokiot kestivät noin tunnin verran vaikka tarkoituksena oli, että ohjaustuokiot olisivat kestäneet 30–40 minuuttia. Kuitenkin hän kertoi, että oli ihana nähdä kuinka annoimme lapsille työrauhan, jotta jokainen lapsi sai rauhassa piirtää oman piirroksensa alusta loppuun asti ilman, että olisimme heitä ”hoputtanut” piirtämään nopeammin.

Mielestämme molemmat ohjaustuokiot onnistuivat hyvin suunnitelman mukaisesti. Olimme iloisia lasten aktiivisesta osallistumisesta sekä siitä miten tarkasti osa lapsista paneutui oman piirustuksensa piirtämiseen. Mielestämme molemmat ohjaustuokiot olivat hyvin lapsikeskeisiä tuokioita.

Ohjaustuokioiden jälkeen huomasimme, ettemme saisi tarvittavaa materiaalia sateenkaariperheisiin ja monikkoperheisiin. Tällöin kysyimme ystäväperheeltä voisiko heidän 4-vuotias lapsensa kuvittaa meille kaksi sateenkaariperheen ja monikkoperheen kuvaa, jotka voisimme liittää tulevaan kuvakirjaamme. Ystävä perheemme lapsi ei ole sateenkaariperheestä tai monikkoperheestä vaan ydinperheestä. Näin ollen saimme kuvakirjaan myös sateenkaariperheestä ja monikkoperheestä kuvat. Sovimme vuoropäiväkoti Vilttihatun kanssa, että ne lapset jotka eivät päässeet osallistumaan ohjaustuokioille, niin päiväkodin aikuiset piirtävät lasten kanssa perhekuvat päiväkodissa, jotta kaikkien lasten kuvat pääsisivät taidenäyttelyyn.

13.2 Minun perheeni – kuvakirjan suunnittelu, toteutus ja arviointi

Tuokioiden jälkeen kuvasimme lasten piirroksat ja siirsimme kuvat tietokoneelle ja valitsimme kuvakirjaan tulevat kuvat. Samalla muokkasimme kuvien kokoa ja valotusta, jotta kuvat olisivat sopivia kuvakirjaan ja näkyisivät hyvin kirjassa. Kuvakirjan päätimme tehdä Ifolorin kuvakirjaohjelmalla. Seuraavaksi suunnittelimme tietokoneella Minun perheeni – kuvakirjaa.

Ennen kuvakirjan tekoa hyödynsimme opinnäytetyön teoriaosuutta kuvakirjan tehtävästä. Tarkoituksena oli tehdä kuvakirjasta helppolukuinen ja helposti katsottava. Päätimme myös tehdä kuvakirjaa varten kerrostalon, jossa monimuotoiset perheet asuvat. Kerrostalon päätimme tehdä itse, koska meillä ei olisi ollut aikaa yhteen sovittava aika-
tauluja vuoropäiväkoti Vilttihatun kanssa. Minun perheeni – kuvakirjaan valittujen kuvien jälkeen mietimme, mitkä perhemuodot tulisivat mihinkin kohtaan kuvakirjassa. Päädyimme, että laitamme kuvakirjaan jokaisesta perhemuodosta kaksi kuvaa, koska piirustukset olivat hyvin erilaisia. Kuvakirjan ensimmäisille sivuille kirjoitimme ketkä olivat kuvittaneet ja kirjoittaneet kirjan. Tämän jälkeen kirjoitimme Peikon alkusanat (kuva 3) ennen kirjan aloitusta ja viereiselle sivulle laitoimme Minun perheeni laulun sanat ja leikin, jonka aikuinen voi vetää lapsille ennen kirjan aloitusta.

KUVA 3. Peikon alkusanat. (Minun perheeni – kuvakirja)

Minun perheeni – kuvakirjan seuraavalta sivulta löytyi tekemämme kerrostalo ja pienimuotoinen motivointiosuus kirjan lukua varten (Kuva 4). Tämän jälkeen alkoivat perheiden esittelysivut ja perheet päätimme laittaa seuraavaan järjestykseen; ydinperheet, yhden vanhemman perheet, monikkoperheet, uusperheet ja sateenkaariperheet. Jokaisen perheen esittely sivulle kirjoitimme opinnäytetyön teoriaa hyödyntäen perheen esittelyn, jonka jälkeen kuvasta keksimme, mitä jokainen perhe olisi juuri nyt tekemässä.

KUVA 4. Kerrostalo. (Minun perheeni – kuvakirja)

Minun perheeni – kuvakirjan jokaiselta perhesivulta löytyi myös aikuiselle apukysymyksiä, joita hän voisi kysyä lapsilta (Kuva 5). Lopuksi Peikko kertoi lopputerveiset ja samalla kiitimme kaikkia kuvakirjan teossa olleita. Takakanteen päätimme kirjoittaa kuvauksen kuvakirjan tavoitteista ja käyttötarkoituksesta. Tämän jälkeen näytimme valmiin ensimmäisen version työelämäohjaajalle, vuoropäiväkoti Vilttihatun johtajalle ja omalle vastuu opettajalle. Tämän jälkeen lähetimme kuvakirjan painettavaksi.

KUVA 5. Perhesivu. (Minun perheeni – kuvakirja)

Minun perheeni – kuvakirjan tultua painosta lähdimme helmikuussa 2014 suunnittelemaan uutta ohjaustuokiota vuoropäiväkoti Vilttihattuun. Minun perheeni – kuvakirjan ohjaustuokion tarkoituksena oli testata ja arvioida kuvakirjan toimivuus käytännössä. Tuokion päätavoitteena oli opettaa lapsille erilaisia perhemuotoja ja samalla arvostamaan erilaisuutta. Osatavoitteena meillä oli osallistaa lapsia keskusteluun ja herättää lapsia itse keksimään kysymyksiä. Ennen viimeistä ohjaustuokion toteutusta vuoropäiväkoti Vilttihatussa työelämäohjaajamme luki etukäteen ohjaustuokiosuunnitelman. Hänen mielestään ohjaustuokiosuunnitelma näytti kirjallisesti toteutus kelpoiselta eikä hänen mielestään muutoksia ollut tarpeellista tehdä. Ohjaustuokiolle lapsia osallistui yhteensä 9 lasta. Viimeinen ohjaustuokio alkoi aamupiiristä, jossa esittelimme itsemme lapsille ja kävimme lävitse lasten nimet. Samalla kerroimme lapsille, että Minun perheeni – kuvakirja oli tullut painosta ja tämän ohjaustuokion tarkoituksena oli käydä lävitse kirja yhdessä lasten kanssa. Ennen kuvakirjan lukemista lauloimme lasten kanssa Minun perheeni laulun. Tämän jälkeen luimme lävitse lasten kanssa Minun perheeni – kuvakirjan. Luimme kuvakirjan lävitse niin, että lapset saivat kuulla jokaisesta perhemuodosta yhden sivun. Jokaisen sivun jälkeen kertosimme lasten kanssa ketä perheeseen kuului ja, minkä nimiseksi perhemuotoa kutsuttiin.

Lopuksi kertasimme lasten kanssa kuvakirjassa olevat perhemuodot. Ennen ohjaustuokion lopetusta pyysimme lapsilta palautetta liikennevärikorttien avulla ja lopuksi lauloimme taas Minun perheeni laulun.

Lapsilta saatu palaute oli positiivista, sillä suurin osa lapsista piti kirjasta ja sen sisällöstä. Työelämäohjaajamme antoi meille suullisesti palautetta. Hänen mielestään meidän molempien ammatillisuus tuli hyvin näkyviin ohjaustuokiolla ja tuokion kulku onnistui hyvin. Hänen mielestään myös tavoitteet toteutuivat todella hyvin. Mielestämme tuokio onnistui hyvin, sillä lapset osallistuivat keskusteluihin ja lapset jaksoivat kuunnella kirjan alusta loppuun asti hyvin. Jos olisimme pystyneet sovittamaan omia aikatauluja paremmin yhteen, niin olisimme tehneet lukutuokioita enemmän vuoropäiväkoti Vilttihattuun. Sillä kokonaisuudessa Minun perheeni – kuvakirja on hyvin laaja lukea alusta loppuun asti yhdellä kerralla niin, että lapset pystyisivät ymmärtämään kokonaisuudessaan, mitä monimuotoisilla perheillä tarkoitetaan. Mielestämme Minun perheeni – kuvakirja toimi työvälteenä lasten kanssa työskennellessä hyvin, koska lapset olivat kiinnostuneita kuvakirjan aiheesta ja kuvakirjan kuvista. Minun perheeni – kuvakirja herätti lapsia ihmettelemään perheiden erilaisuutta ja miksi muun muassa jossain perheessä on kaksi äitiä tai, miksi toisessa perheessä isä ei asu enää kotona.

14 POHDINTA

Opinnäytetyön idea lähti käyntiin omista mielenkiinnon kohteista monimuotoisiin perheisiin. Halusimme molemmat lastentarhanopettajan pätevyyden, joten opinnäytetyön aihe tuli suuntautua alle 8-vuotiaisiin lapsiin. Meitä molempia kiinnosti tehdä luova ja toiminnallinen opinnäytetyö. Ennen opinnäytetyön varsinaista prosessia olimme miettineet opinnäytetyön eettisyyttä eli miksi opinnäytetyömme olisi hyödyllinen ja toteuttamisen arvoinen ja, mitä merkitystä opinnäytetyöllä olisi.

Näkisimme, että opinnäytetyön aihe ja Minun perheeni – kuvakirja on hyödyllinen työväline varhaiskasvatuksen ammattilaisten työhön, koska samankaltaista aihetta ja työvälinettä ei ole vielä suunniteltu. Eri perhemuodoista kuten yhden vanhemman perheestä löytyy paljon tietoa ja lastenkirjoja, mutta vielä ei löydy sellaista lasten kuvakirjaa, jossa käsitellään opinnäytetyössämme käytyjä erilaista perhemuotoa.

Eettisyys ja laadullisuus toteutuvat opinnäytetyössä siten, että olemme opinnäytetyöhön saaneet kirjalliset luvat niin varhaiskasvatuksen johtajalta tutkimusluvan myötä ja erikseen olemme kirjoittaneet vuoropäiväkoti Vilttihatun johtajan kanssa opinnäytetyön sopimuksen. Pyysimme myös vuoropäiväkoti Vilttihatun 4–5-vuotiaiden lasten vanhemmilta kirjalliset luvat Minun perheeni – kuvakirjaan osallistumisesta. Kirjallilla luvilla ja sopimuksilla olemme ottaneet huomioon tekijänoikeudet, vaitiolovelvollisuuden ja henkilötietolain (Henkilötietolaki 523/1999).

Opinnäytetyön tarkoituksena ja tavoitteena oli tuottaa vuoropäiväkoti Vilttihattuun Minun perheeni – kuvakirja monimuotoisista perheistä kasvatustyövälineeksi varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja meille tulevina lastentarhanopettajina. Minun perheeni – kuvakirjan tavoitteena on toteuttaa varhaiskasvatuksessa suvaitsevaisuuskasvatusta 2–6-vuotiaiden lasten parissa. Opinnäytetyön teoriaosuus tukee hyvin Minun perheeni – kuvakirjaa, sillä teoriaosuus antaa paljon tietoa monimuotoisista perheistä ja, siitä miten monimuotoisia perheitä voi syntyä. Kuvakirjaa lukiessa teorian yhteen sovittaminen antaa aikuiselle valmiuksia käsitellä lasten kanssa monimuotoisia perheitä.

Minun perheeni – kuvakirjan kuvat tukevat lapsia ymmärtämään perhemuotoja ja keitä monimuotoisiin perheisiin voi kuulua. Myös kirjassa olevat apukysymykset helpottavat aikuisia käymään lävitse lasten kanssa perheitä yhä uudelleen. Minun perheeni – kuvakirjan tarkoituksena on keskittyä monimuotoisiin perheisiin kuvien ja tekstin avulla. Tarkoituksena on, että lapsi pääsee katsomaan kirjassa olevia kuvia, kun aikuinen johdattelee ja kertoo lapselle kirjassa olevaa tarinaa. Minun perheeni – kuvakirja määräytyy kaunokirjallisuuteen, jonka tarkoituksena on kertoa tarinaa kirjassa olevien kuvien ja tekstin avulla.

Mielestämme Minun perheeni – kuvakirja on aiheeltaan hyvin laaja eikä lasten kanssa pysty kaikkia perhemuotoja käsittelemään ensimmäisellä kerralla ajatuksen kanssa lävitse. niin, että lapset ymmärtäisivät kunnolla, mitä monimuotoisilla perheillä tarkoitetaan. Näkisimme, että Minun perheeni – kuvakirjaa olisi hyvä käydä lävitse pienissä osissa, esimerkiksi jokainen perhemuoto kerrallaan. Tällöin lapset pystyisivät helpommin sisäistämään yhden perhemuodon kerrallaan ja esittämään heitä askarruttavia kysymyksiä aikuiselle. Kuvakirjaa käyttäessä tulee huomioida lapsen ikä ja kehitystaso.

Pienille lapsille kuvakirjaa voidaan lukea muun muassa kuvien avulla, kun taas isomille lapsille kirjaa voidaan lukea tekstin avulla (Heinimaa 2001, 158). Lapsen oma ikä, kokemukset, tiedot, tunteet ja asenteet vaikuttavat siihen miten lapsi oppii ja ymmärtää kirjassa olevia kuvia ja kirjoitettua tekstiä (Niinistö ym. 2006. 38). Aikuinen voi lukea ja kertoa kuvakirjan avulla lapsille tarinaa ja lapset osallistuvat kirjassa olevien kuvien avulla pohtimaan, esimerkiksi mitä mikäkin perhemuoto tarkoittaa. Lapset voivat arvailla ja täydentää kuvakirjassa olevia kuvia oman mielikuvituksen avulla ja samalla lapset voivat oppia esimerkiksi erilaisia perhemuotoja. (Majaluoma 2001, 22–23.)

Yhteistyömme on sujunut hyvin koko opinnäytetyön prosessin ajan, sillä koko opinnäytetyön olemme tehneet alusta loppuun asti yhdessä. Mielestämme koko opinnäytetyön prosessin ajan meillä on ollut selkeää, mitä, miten ja milloin teemme opinnäytetyötä. Meillä on ollut hyvä kirjallinen suunnitelma pohjalla, jota olemme pystyneet noudattamaan koko opinnäytetyön prosessin ajan. Opinnäytetyön prosessissa yllättävän aikaa vievää oli kirjallisen teorian tiivistäminen ja jäsentäminen, mutta emme ole kuitenkaan joutuneet muuttamaan pääaiheita. Teoriatietoa löytyi hyvin ja pystyimme hyödyntämään sitä Minun perheeni – kuvakirjan toteutuksessa. Koko opinnäytetyön prosessi antoi meille laajempaa tietoa ja ymmärrystä monimuotoisista perheistä ja, siitä miten laaja aihe monimuotoiset perheet ovat. Minun perheeni – kuvakirjasta tuli hyvä tuotos, jota pystymme lastentarhanopettajina tai varhaiskasvatuksen ammattilaisina käyttämään tulevissa töissä. Kuvakirja antaa valmiin työvälineen lasten kanssa työskennellessä ja opinnäytetyön teoriaosuus tukee kuvakirjan käyttöä. Mielestämme opinnäytetyöstä on hyötyä tulevaisuuttamme ajatellen, sillä opinnäytetyön avulla pystymme paremmin tiedostamaan ja tunnistamaan monimuotoisten perheiden haasteita ja muutostilanteita ja tukemaan vanhempia ja lapsia heidän erilaisissa elämäntilanteissa.

Työelämän antama palaute opinnäytetyöstä oli positiivista, sillä työelämäohjaajamme ja vuoropäiväkoti Vilttihatun johtaja kertoivat, että opinnäytetyö sopii aiheeltaan heidän tämän hetkiseen tarpeeseensa. Työelämän tarkoituksena on hyödyntää Minun perheeni – kuvakirjaa muun muassa vuoropäiväkodin pitämässä kielikerhoissa, jossa kuvakirja tukee lasten kuuntelua, keskustelua ja kielitaitojen kehittymistä.

Työelämän mielestä Minun perheeni – kuvakirjaa pystyy soveltamaan hyvin eri-ikäisten lasten kanssa, jolloin pienempien lasten kanssa kuvakirjaa voidaan lukea kuvien avulla, kun taas isompien lasten kanssa kirjaa pystytään lukemaan tekstin avulla apuna käyttäen kuvakirjassa olevia kuvia. Vuoropäiväkoti Vilttihatun mielestä Minun perheeni – kuvakirjaa käyttäessä lapset saavat toisiltaan vertaistukea, koska monilla lapsilla saattaa olla samantyylliset perheet. Esimerkiksi useampi lapsi saattaa olla ero-perheestä, jolloin kuvakirjan avulla voidaan käsitellä lapsien kanssa heidän uutta perhemuotoaan. Vuoropäiväkoti Vilttihatun mielestä opinnäytetyölle voisi kehittää jatkotutkimusta esimerkiksi kahden–kolmen vuoden päähän, jolloin voitaisiin tutkia miten Minun perheeni – kuvakirja on toiminut käytännössä lasten kanssa ja onko kuvakirja tuottanut konkreettista tietoa lapsille. Samalla pystyttäisiin tutkimaan onko opinnäytetyön aiheesta ollut hyötyä vuoropäiväkoti Vilttihatun henkilöstölle ja lapsille. Meidän jatkotutkimusehdotuksia voisivat olla, miten Minun perheeni – kuvakirjaa on käytetty suvaitsevaisuuskasvatuksessa ja onko kuvakirja toiminut suvaitsevaisuuskasvatuksen työvälineenä. Uusia opinnäytetyön ideoita voisi olla monikulttuuristen perheiden tutkiminen ja siihen liitetty toiminnallinen työväline varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Vuoropäiväkoti Vilttihatun kanssa tehtävä yhteistyö on sujunut hyvin koko opinnäytetyön prosessin ajan, koska olemme saaneet työelämäohjaajaltamme tarvittavaa palautetta ja ohjausta silloin, kun olemme sitä tarvinneet. Sekä vuoropäiväkoti Vilttihattu on ollut aktiivisesti mukana yhteistyössä ja hoitanut opinnäytetyön prosessin käytännön asioita muun muassa minun perheeni laulun harjoittelu ja kirjallisten lupien täyttämistä yhteistyössä vanhempien kanssa. Olemme myös saaneet vuoropäiväkoti Vilttihatusta palautetta opinnäytetyön teoriaosuudesta, kun työelämäohjaajamme on läpi lukenut aika välein opinnäytetyötämme. Saimme myös Minun perheeni – kuvakirjaan paljon palautetta ja kehittämissuhteita ennen valmiin kuvakirjan valmistumista työelämäohjaajaltamme ja vuoropäiväkoti Vilttihatun johtajalta.

Olemme molemmat todella tyytyväisiä opinnäytetyön teoriaosuuteen ja valmiiseen Minun perheeni – kuvakirjaan. Uskomme, että tulevaisuudessa tulemme käyttämään Minun perheeni – kuvakirjaa tulevissa töissä ja opinnäytetyön teoriaosuudelta saamme tarvittavaa tietoa kohdata monimuotoisia perheitä.

Näkisimme, että opinnäytetyön prosessi on kasvattanut meitä ammatillisesti, sillä olemme saaneet itsellemme paljon uutta tietoa monimuotoisista perheistä ja samalla olemme saaneet kasvattaa omaa tuntemusta varhaiskasvatuksen työkentällä. Teoriaosuudessa käytyjen aiheiden avulla olemme kasvattaneet omaa ammattitietämystämme. Mielestämme opinnäytetyömme on kokonaisuudeltaan tärkeä, ajankohtainen ja tietoa antava, jota pystyy hyödyntämään Minun perheeni – kuvakirjaa käyttäessä.

”Perheitä on monenlaisia.

Isoja ja pieniä.

Erilaisia ja arvokkaita,

kuitenkin niin samanlaisia.”

(Minun perheeni – kuvakirja)

LÄHTEET

Airola, Marja & Tarsalainen, Anne 2013. Perheessä on voimaa. Jyväskylä: Gummerus.

Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Helsinki: Väestöliitto.

Brotherus, Annu. Hytönen, Juhani & Krokfors, Leena 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Helsinki: WSOY.

Finlex 523. 1999. Henkilötietolaki. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>. Ei päivitystietoa. Luettu 8.4.2014.

Finlex 361. 1983. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. WWW-dokumentti.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#a361-1983>. Päivitetty 2014. Luettu 24.2.2014.

Forssén, Katja. Haataja, Anita & Hakovirta, Mia 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Heinimaa, Elisse 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa Suojala, Marja & Karjalainen, Maija (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Hämeenlinna: Karisto Oy, 142–161.

Hytönen, Juhani 2002. Lapsikeskeinen kasvatus. Helsinki: WSOY.

Hytönen, Juhani 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Jallinoja, Riitta. 2006. Perheen vastaisku – Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jämsä, Juha 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Järvinen, Mervi, Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki. Kirjapaja.

Laukka, Maria 2001. Sotketut peikon kasvot. Kuvakirjat ja kirjojen kuvat. Teoksessa Korolainen, Tuula (toim.) Kirjaseikkailu. Lasten ja nuorten kirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi, 64.

Majaluoma, Markus 2001. Lastenkuvakirjoja.. Kenelle ja miksi. Teoksessa Rättyä, Kaisu & Raussi, Raija (toim.) Tutkiva katse kuvakirjaan. Jyväskylä: Gummerus. 22 – 23.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013. Uusperheen elämä. WWW-dokumentti.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen_kriisit_ja_muutokset/uusperheen_elamaa/. Ei päivitystieto. Luettu 15.10.2013.

Mansikka, Minska 2013. Äitipuolet ja isäpuolet uusperheessä. Väestöliitto. WWW-dokumentti.
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/uusperheet/isa-ja_aitipuolen_rooleista/. Ei päivitystietoa. Luettu 15.10.2013.

Mikkeli 2013. Vuoropäiväkoti Vilttihattu. WWW-dokumentti.
[http://www.mikkeli.fi/palvelut/vuoropäiväkoti-vilttihattu](http://www.mikkeli.fi/palvelut/vuoropäiväkotivilttihattu). Ei päivitystietoa. Luettu 9.12.2013.

Ministry of Social Affairs and Health 2004. Early Childhood Education and Care in Finland. WWW-dokumentti.
<http://pre20090115.stm.fi/cd1106216815326/passthru.pdf>. Päivitetty 2004. Luettu 8.4.2014.

Monimuotoiset perheet 2014. Oppimateriaalit. WWW-dokumentti.
<http://www.monimuotoisetperheet.fi/ammattilaiset-ja-opiskelijat/oppimateriaalit/>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.1.2014.

Niinistö, Hanna. Ruhala, Anu. Henriksson, Annika & Pentikäinen, Leena 2006. Mediometkaa. Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Mediakasvatuskeskus Metka. Jyväskylä: Gummerus.

Paajanen, Pirjo 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Väestöliitto. WWW-dokumentti. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/6952c7deee0de406e0daf38febe58da5/1381147810/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf>. Päivitetty 2007. Luettu 7.10.2013.

Sateenkaariperheet ry 2013. Perhemuodoista. WWW-dokumentti.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68>. Ei päivitystä. Luettu 15.10.2013.

Sosiaaliportti 2012. Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. WWW-dokumentti.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/erotilanne/lapsenhuolto/>. Päivitetty 21.8.2012. Luettu 9.10.2013.

Suomen Monikkoperheet ry 2013a. Monikkoustietoa – Tilastot. WWW-dokumentti.
http://www.suomenmonikkoperheet.fi/monikko2008/tietoa_tilastot_paa.php. Päivitetty 1.11.2013. Luettu 14.11.2013.

Suomen Monikkoperheet ry 2013b. Monikkoustietoa. WWW-dokumentti.
http://www.suomenmonikkoperheet.fi/monikko2008/tietoa_paa.php. Päivitetty 1.11.2013. Luettu 14.11.2013.

Suomen Monikkoperheet ry 2013c. Monikkotietous – Arki. WWW-dokumentti.
http://www.suomenmonikkoperheet.fi/monikko2008/tietoa_arki_paa.php. Päivitetty 1.11.2013. Luettu 14.11.2013.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2003. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2013. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. WWW-dokumentti.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Päivitetty 2005. Luettu 9.12.2013.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2011. Meille tulee vauvat. Opas monikkovauvojen odotukseen ja hoitoon. WWW-dokumentti. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/daec5c3f-e2eb-41ff-b98f-e369c4246900>. Päivitetty 2011. Luettu 14.11.2013.

Tilastokeskus 2012a. Lapsi perheiden määrää hitaassa laskussa. WWW-dokumentti. tilastokeskus.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html. Päivitetty 25.5.2012. Luettu 15.10.2013.

Tilastokeskus. 2013b. Sateenkaariperheet tuovat väriä tilastoihin. WWW-dokumentti. http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html. Ei päivitystietoa. Luettu 14.11.2013.

Tilastokeskus 2013c. Perhe. WWW-dokumentti.

<http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>. Ei päivitystietoa. Luettu 7.10.2013.

Tilastokeskus 2011d. Perheiden määrän kasvu hidastui. WWW-dokumentti.

https://tilastokeskus.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_tie_001_fi.html. Päivitetty 27.5.2011. Luettu 30.1.2014.

Vilén, Marika. Vihunen, Riitta. Vartiainen, Jari. Sivén, Tuula. Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Yhden vanhemman perheiden liitto 2013. Yhden vanhemman perheet tilastoina.

WWW-dokumentti. <http://www.yvpl.fi/media/yhden-vanhemman-perheet-tilastoina/>. Ei päivitystietoa. Luettu 8.10.2013.

Ylönen, Hilka 2000. Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi.

Wahlström, Riitta 1996. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen. Erilaisuus on rikkautta. Porvoo: WSOY.

Mikkelin kaupunki
Sivistystoimi

Päätöspöytäkirja

Sivu 1

Varhaiskasvatusjohtaja

13.05.2013

11 §

140 / 429 / 2013

Muut asiat

Tutkimusluvan myöntäminen Suvi Pynnöselle ja Lottariina Ukkoselle

Asia	<p>Mikkelin ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Suvi Pynnönen ja Lottariina Ukkonen anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on monimuotoiset perheet.</p> <p>Opinnäytetyön ideana on tehdä 4-5 -vuotiaiden lasten kanssa kuvakirja, jossa käsitellään millaisia perhemuotoja lapsilla on. Lapset voivat kuvittaa kirjaan perhe-kuvat.</p> <p>Mukana tutkimuksessa on päiväkotit Vilttihattu.</p>
Päätöksen peruste	<p>Mikkelin kaupungin sivistystoimen toimintasääntö 5.2.2.</p>
Päätös	<p>Myönnetään Suvi Pynnöselle ja Lottariina Ukkoselle lupa asiakohdassa mainitun tutkimuksen tekemistä varten edellyttäen, että he noudattavat ehdotonta salassapitovelvollisuutta kerättävässä aineistossa mahdollisesti esiin tulevien yksilöä ja perhettä koskevien seikkojen suhteen. Lisäksi edellytetään, että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan varhaiskasvatusjohtajan käyttöön.</p>
Allekirjoitus	<p>Varhaiskasvatusjohtaja</p>
Tiedoksi	<p>Varhaiskasvatuspalvelut, päiväkotit Vilttihattu</p>

Mikkelin kaupunki
Sivistystoimi

Päätöspöytäkirja

Sivu 2

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Kunnallisasiat

Oikaisu- vaatimus- oikeus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Sikäli kuin päätöksessä on kysymys KVTES:n tulkinnasta, ei siihen saa hakea muutosta valittamalla taikka saattaa sitä oikaisuvaatimuksien tai hallintoriitaasiana käsiteltäväksi.
Oikaisuvaati- musviran- omainen	Viranomais, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite Mikkelin kaupunki Kasvatus- ja opetuslautakunta PL 206 (Maaherrankatu 9-11) 50101 Mikkelä
Oikaisuvaati- musaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaaantitodistukseen merkittynä aikana.
Pöytäkirjan nähtäväksi asettaminen	Pvm 13.5.2013 Todistaa; toimistosiihteri
Tiedoksianto asianosaiselle 1)	☒ Lähetetty tiedoksi kirjeellä Asianosainen Suvi Pynnönen ja Lottariina Ukkonen

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

LUPAKYSELY

Olemme Lottariina Ukkonen ja Suvi Pynnönen Mikkelin ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomi-opiskelijoita ja olemme tekemässä opinnäytetyötä päiväkotivilttihatun kanssa. Opinnäytetyömme nimi on lasten kuvakirja monimuotoisista perheistä - kuvakirja 2-6-vuotiaiden lasten oppimisen ja kehityksen tukena. Opinnäytetyössämme käymme lävitse monimuotoisia perheitä, esimerkiksi yhden vanhemman perhe ja ydinperhe. Tarkoituksena on tehdä kuvakirja Vilttihatun 4 - 5-vuotiaiden lasten kanssa. Kuvakirjan tarkoituksena on saada lapset huomaamaan, millaisia perhemalleja on olemassa. Opinnäytetyöllämme saamme itsellemme lastentarhanopettajan kelpoisuuden.

1. Lapsen tiedot

Etunimi

Sukunimi

Ikä

2. Saako lapsenne osallistua opinnäytetyöhön liittyviin toiminnallisiin tuokioihin?

(Tämä tarkoittaa kuvakirjan tekoa)

Kyllä

Ei

3. Saako lapsenne tekemää tuotosta julkaista opinnäytetyön tuotoksessa eli kuvakirjassa?

Kyllä

Ei

4. Saako lapsen nimeä tai ikää mainita opinnäytetyön tuotoksessa eli kuvakirjassa?

Kyllä

Ei

Kiitos vastauksistanne!

5. Mikäli teille heräsi opinnäytetyön tuotoksesta kysymyksiä, ajatuksia tai mietteitä, niin niistä voitte kirjoittaa tähän kohtaan. Kiitos!

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Huom! Palautattehan lupakyselyn viimeistään perjantaina 22.11.2013 vuoropäiväkoti Vilttihattuun. Kiitos.

Ystävällisin terveisin: Lottariina Ukkonen ja Suvi Pynnönen